

DEMOKRACJA I PRAWA CZŁOWIEKA

PĘKNIĘTE POKOLENIE REWOLUCJONISTÓW?

Młodzi wobec sytuacji w Polsce w 2021 roku

Raport z badań ilościowych i jakościowych
dr Przemysław Potocki i dr Bartosz Machalica
listopad 2021



Zaangażowani wojownicy/wojowniczkki: zamieszkują duże miasta, odznaczają się wysokim poziomem wiedzy politycznej, rozbudowanymi aspiracjami edukacyjnymi i zawodowymi.



Zdystansowani: rozważają emigrację zarobkową, charakteryzują się podwyższonym poziomem lęku społecznego, apolityczni, nie są ukierunkowani na słuchanie autorytetów.



Zamknięci na świat: mieszkają w małych lub średnich miastach, jest im bliższy tradycyjny system wartości, nie angażują się w protesty, skupieni na pracy.

DEMOKRACJA I PRAWA CZŁOWIEKA

PĘKNIĘTE POKOLENIE REWOLUCJONISTÓW?

Młodzi wobec sytuacji w Polsce w 2021 roku



CENTRUM IM. IGNACEGO DASZYŃSKIEGO

Poniższy raport stanowi roboczą prezentację wyników badania realizowanego w październiku 2021 roku przez Centrum im. Ignacego Daszyńskiego we współpracy z instytutem IBRIS (realizacja badań fokusowych i ilościowych) ze środków Friedrich-Ebert-Stiftung Przedstawicielstwo w Polsce.

SPIS TREŚCI

1.	METODOLOGIA	7
	Badanie ilościowe – metodologia	7
Tabela 1.	Struktura próby badawczej	7
	Badanie jakościowe – metodologia	8
2.	POGLĄDY POLITYCZNE	9
	Badanie ilościowe	9
Tabela 2A.	Poglądy polityczne badanych oraz ich rodziców	10
Tabela 2B.	Poglądy polityczne badanych i ich rodziców – płeć badanych	10
Tabela 2C.	Poglądy polityczne badanych i ich rodziców – wiek badanych	10
Tabela 2D.	Poglądy polityczne badanych i ich rodziców – miejsce zamieszkania badanych	10
Tabela 2E.	Poglądy polityczne badanych i ich rodziców – miejsce zamieszkania badanych	11
Tabela 2F.	Poglądy polityczne badanych i ich rodziców – uczniowie oraz studenci	11
Tabela 2G.	Poglądy polityczne badanych i ich rodziców – w podziale na segmenty ideologiczne badanych młodych	11
	Badanie jakościowe – wyniki	11
Tabela 3.	Partie polityczne i politycy według młodych Polaków – wybrane cytaty z badań jakościowych (FGI)	12
Tabela 4.	Typologia życiowych młodych Polaków – wybrane cytaty z badań jakościowych (FGI)	12
Tabela 5.	Wzorce kobiecości i męskości według młodych Polaków – wybrane cytaty z badań jakościowych (FGI)	13
3.	PRAKTYKI RELIGIJNE	14
	Badanie ilościowe	14
Tabela 5A.	Częstotliwość uczestnictwa badanych w praktykach religijnych	15
Tabela 5B.	Częstotliwość uczestnictwa rodziców badanych w praktykach religijnych	15
Tabela 5C.	Uczestnictwo badanych w lekcjach religii w szkole ponadpodstawowej	15
Tabela 5D.	Ocena lekcji religii w szkole ponadpodstawowej wyrażana przez badanych	15
Tabela 5E.	Stosunek badanych do lekcji religii w szkole	15
Tabela 5F.	Stosunek badanych do uczestnictwa ich dzieci w lekcjach religii w szkole	16
Tabela 5G.	Stosunek badanych do instytucji ślubu kościelnego	16
Tabela 5H.	Stosunek badanych do obecności krzyży w szkole	16
Tabela 5I.	Stosunek badanych do papieża Jana Pawła II	16
	Badanie jakościowe – wyniki	17
4.	OCZEKIWANIA WOBEC PAŃSTWA	18
	Badanie ilościowe	18
Tabela 6A.	Pożądany model systemu podatkowego w Polsce	19
Tabela 6B.	Usługi publiczne w opinii badanych – szkolnictwo podstawowe i ponadpodstawowe	19
Tabela 6C.	Usługi publiczne w opinii badanych – szkolnictwo wyższe	19
Tabela 6D.	Usługi publiczne w opinii badanych – służba zdrowia	19
Tabela 6E.	Usługi publiczne w opinii badanych – transport zbiorowy	20
Tabela 6F.	Usługi publiczne w opinii badanych – budownictwo mieszkaniowe	20
	Badanie jakościowe – wyniki	20
Tabela 7.	Nastroje młodych Polaków w 2021 roku – wybrane cytaty z badań jakościowych (FGI)	21
Tabela 8.	Marzenia i aspiracje młodych Polaków – wybrane cytaty z badań jakościowych (FGI)	21

5.	STOSUNEK DO UNII EUROPEJSKIEJ	22
	Badanie ilościowe	22
Tabela 9A.	Stosunek badanych do członkostwa Polski w Unii Europejskiej	22
Tabela 9B.	Relacje finansowe między Polską i Unią Europejską w ocenie badanych	23
Tabela 9C.	Stosunek badanych do wprowadzenia w Polsce euro	23
	Badanie jakościowe – wyniki	23
6.	STOSUNEK DO MNIEJSZOŚCI SEKSUALNYCH I PRZERYWANIA CIĄŻY	24
	Badanie ilościowe	24
Tabela 10A.	Badani o potencjalnym zagrożeniu Polski przez „ideologię LGBT”	25
Tabela 10B.	Deklaracje badanych na temat zakresu znajomości osób LGBT	25
Tabela 10C.	Ogólny stosunek badanych do osób LGBT	25
Tabela 10D.	Ocena zjawiska dyskryminacji osób LGBT w Polsce	26
Tabela 10E.	Stosunek badanych do małżeństw osób LGBT	26
Tabela 10F.	Stosunek badanych do praw osób LGBT w zakresie adopcji/wychowywania dzieci	26
Tabela 10G.	Stosunek badanych do istnienia „ideologii LGBT”	26
Tabela 10H.	Stosunek badanych do przerywania ciąży w Polsce	27
	Badanie jakościowe – wyniki	27
Tabela 11.	Oczekiwany model rodziny według młodych Polaków – wybrane cytaty z badań jakościowych (FGI)	28
7.	STOSUNEK DO MIGRANTÓW	29
	Badanie ilościowe	29
Tabela 12A.	Stosunek badanych do przyjmowania przez Polskę uchodźców	30
Tabela 12B.	Stosunek badanych do przyjmowania przez Polskę imigrantów ekonomicznych	30
Tabela 12C.	Stosunek badanych do przyjmowania przez Polskę imigrantów z innego kręgu kulturowego	30
Tabela 12D.	Stosunek badanych do przyjmowania przez Polskę imigrantów z sąsiednich państw	30
8.	RYNEK PRACY I ZWIĄZKI ZAWODOWE W POLSCE	31
	Badanie ilościowe	31
Tabela 13A.	Preferowana przez badanych forma prawna zatrudnienia	31
Tabela 13B.	Ocena umów prekaryjnych pod względem korzyści ekonomicznych	32
Tabela 13C.	Stosunek do ograniczenia skali umów prekaryjnych	32
Tabela 13D.	Ocena efektywności pracy zdalnej	32
Tabela 13E.	Deklarowana gotowość zapisania się do związku zawodowego	32
Tabela 13F.	Ocena przedmiotu działania związków zawodowych	33
	Badanie jakościowe – wyniki	33
9.	POLITYKA MIESZKANIOWA W POLSCE	34
	Badanie ilościowe	34
Tabela 14A.	Stosunek badanych do aktywności regulacyjnej państwa – koszty wynajmu mieszkania	34
Tabela 14B.	Stosunek badanych do aktywności regulacyjnej państwa – aktywna polityka mieszkaniowa państwa	34
Tabela 14C.	Stosunek badanych do wprowadzenia podatku katastralnego	35
Tabela 14D.	Plany badanych w zakresie zaspokojenia ich potrzeb mieszkaniowych	35
	Badanie jakościowe – wyniki	35

10.	SŁUŻBA ZDROWIA W POLSCE	36
	Badanie ilościowe	36
Tabela 15A.	Ocena funkcjonowania służby zdrowia w Polsce	36
Tabela 15B.	Stosunek badanych do podwyższenia składki zdrowotnej	36
Tabela 15C.	Gotowość badanych do płacenia wyższej składki zdrowotnej	37
Tabela 15D.	Stosunek badanych do prywatnej służby zdrowia	37
11.	SYSTEM EDUKACJI W POLSCE	38
	Badanie ilościowe	38
Tabela 16A.	Ocena funkcjonowania systemu edukacji w Polsce	38
Tabela 16B.	Stosunek badanych do bezpłatnych studiów wyższych	38
12.	STOSUNEK DO ZMIANY KLIMATU	39
	Badanie ilościowe	39
Tabela 17A.	Ocena przyczyn zmian klimatu	39
Tabela 17B.	Stosunek badanych do kwestii klimatu i polityki klimatycznej	39
	Badanie jakościowe – wyniki	40
13.	AKTYWNOŚĆ W INTERNECIE	41
	Badanie ilościowe	41
Tabela 18A.	Stosunek badanych do inwigilacji użytkowników Internetu	41
Tabela 18B.	Stosunek badanych do kontrolowania Internetu przez państwo	41
Tabela 18C.	Stosunek badanych do cenzurowania treści publikowanych na Facebooku	42
14.	OSOBY MŁODE WOBEC PANDEMII COVID-19	43
	Badanie ilościowe	43
Tabela 19A.	Stosunek do zachorowania na COVID-19 (badani)	44
Tabela 19B.	Stosunek do zachorowania na COVID-19 (rodzina badanych)	44
Tabela 19C.	Stosunek do ewentualności wprowadzenia lockdownu	44
Tabela 19D.	Stosunek do szczepień jako narzędzia walki z pandemią COVID-19	44
Tabela 19E.	Stosunek do obowiązkowych szczepień przeciwko COVID-19	45
Tabela 19F.	Deklaracje dotyczące szczepień przeciwko COVID-19	45
Tabela 19G.	Przyczyny niezaszczepienia się przeciwko COVID-19	45
15.	PODSUMOWANIE	46
	Wnioski	46

1. METODOLOGIA

Badanie ilościowe – metodologia

Badanie ilościowe zostało zrealizowane w dniach 20–29 października 2021 metodą standaryzowanych wywiadów kwestionariuszowych wspomaganym komputerowo przy użyciu strony WWW (CAWI), na próbie N=532 osoby, w wieku 18–24 lata. Badanie zrealizował instytut IBRIS. Badaniem objęto osoby z całej Polski. Stosowany był dobór losowo-kwotowy. Przeprowadzono ważne postratyfikacyjne. Waga zawierała się w przedziale {0,71; 1,85}. Szczegółowe dane dotyczące struktury próby badawczej – pięć pytań metryczkowych – zawiera tabela 1. Mężczyźni stanowili 51,2% próby badawczej. Ze względu na wiek wyróżniono siedem podgrup (18 lat, 19 lat, 20 lat, 21 lat, 22 lata, 23 lata, 24 lata). 1/3 badanych deklarowała, że nie osiąga żadnego dochodu

(33,0%), natomiast dochód 5000 netto i więcej złotych miało zaledwie 3,6% osób w próbie badawczej. Najliczniejszą kategorię w próbie badawczej, wyróżnioną ze względu na wielkość miejscowości, stanowili mieszkańcy wsi (40,0%), drugą pod względem wielkości kategorią byli mieszkańcy największych miast (23,0%). Kategorie składające się na zmienną „status zawodowy” nie miały charakteru rozłącznego, ponieważ na przykład możliwa jest sytuacja, w której dana osoba studiuje i jednocześnie pracuje – największy odsetek badanych stanowili: studenci (42,8%), pracujący na podstawie umowy o pracę (32,3%).

Narzędzie badawcze składało się z bloków pytań dotyczących 16 bloków zagadnień – zakres tematycznych poszczególnych bloków był zróżnicowany.

Tabela 1.
Struktura próby badawczej

		Liczebność	% z N w kolumnie
Płeć	Kobieta	260	48,8%
	Mężczyzna	272	51,2%
Wiek	18	70	13,1%
	19	72	13,6%
	20	74	14,0%
	21	75	14,1%
	22	77	14,5%
	23	80	15,1%
	24	83	15,7%
Jaki jest Pana/i dochód na rękę:	Brak dochodu	175	33,0%
	Do 2000 zł	111	20,9%
	2000–2999 zł	126	23,6%
	3000–3999 zł	78	14,7%
	4000–4999 zł	22	4,2%
	5000 i więcej złotych	19	3,6%
Wielkość miejsca zamieszkania	Wieś	213	40,0%
	Miasto do 50 tys. mieszkańców	100	18,9%
	Miasto 50–250 tys. mieszkańców	96	18,1%
	Miasto powyżej 250 tys. mieszkańców	123	23,0%
Jaki jest Pana/i obecny status zawodowy? Proszę wskazać, wszystkie odpowiedzi, które do Pana/i pasują.	Uczeń	93	17,5%
	Student	228	42,8%
	Pracuję na umowę o pracę	172	32,3%
	Pracuję na umowę o dzieło/zlecenie	77	14,6%
	Prowadzę działalność gospodarczą (także jako forma umowy o pracę)	14	2,6%
	Jestem bezrobotny, poszukuję pracy	47	8,9%
	Inny	12	2,3%

Źródło: IBRIS

Badanie jakościowe – metodologia

W dniach od 30 września do 9 października 2021 przeprowadzono za pośrednictwem Internetu 12 zogniskowanych wywiadów grupowych (FGI on-line). Uwzględniono następujące kryteria doboru osób do badania:

1. wielkość miejsca zamieszkania (4 FGI – małe miasta, 4 FGI – średnie miasta, 4 FGI – duże miasta);
2. płeć (6 FGI – kobiety, 6 FGI – mężczyźni);
3. wiek (6 FGI – od 16 do 18 lat, 6 FGI – od 19 do 24 lat);
4. zróżnicowanie regionalne (dolnośląskie, kujawsko-pomorskie, łódzkie, mazowieckie, podlaskie, pomorskie, śląskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie, zachodniopomorskie).

2. POGLĄDY POLITYCZNE

Badanie ilościowe

Poglądy polityczne badanych wskazują, że pod względem stopnia przesunięcia ich wektora ideologicznego można obserwować ukierunkowanie ku większemu zakresowi występowania poglądów lewicowych (tabela 2A). Swoje poglądy polityczne jako zdecydowanie lewicowe określa 6,8% badanych, a jako raczej lewicowe 20,1% ankietowanych osób w wieku 18–24 lata. W przypadku rodziców badanych młodych odsetek poglądów lewicowych (ankietowani samodzielnie określali charakterystykę ideologiczną poglądów rodziców, przyjęliśmy spójność ideologiczną poglądów obojga rodziców) jest niższy: zdecydowanie lewicowe – 2,7%, raczej lewicowe – 12,6%. W przypadku poglądów prawicowych te proporcje są odwrotne w przypadku badanych: zdecydowanie prawicowe – 6,2%, raczej prawicowe – 12,0% (przypisywane rodzicom prawicowe poglądy polityczne: zdecydowanie prawicowe – 11,3%, raczej prawicowe – 22,5%). Zwraca uwagę stabilność w zakresie deklaracji poglądów centrowych – 27,2% w przypadku badanych i 28,0% w odniesieniu do rodziców. Taki rozkład poglądów pozwala na wysunięcie tezy, że być może narasta napięcie ideologiczne pomiędzy młodym pokoleniem i pokoleniami, które w dorosłość wkroczyły w pierwszym dziesięcioleciu istnienia III RP.

Bardziej szczegółowa analiza, uwzględniająca wybrane czynniki socjodemograficzne – płeć, wiek, wielkość miejsca zamieszkania, status zawodowy, poglądy polityczne badanych – wykazała istnienie interesujących zależności odnoszących się do zakresu zbieżności profili ideologicznych badanych oraz ich rodziców (tabele: 2A-2G):

1. płeć badanych: kobiety są wyraźnie bardziej lewicowe niż ich rodzice (badane kobiety – 37,2%, rodzice – 17,6%), trzykrotnie rzadziej deklarują poglądy prawicowe niż ich rodzice (badane kobiety – 8,4%, rodzice – 31,1%), w przypadku mężczyzn takie wyraźne różnice międzypokoleniowe nie występują (badani mężczyźni o poglądach lewicowych – 17,0%, rodzice o poglądach lewicowych – 13,2%; w przypadku poglądów prawicowych odsetek rodziców mających takie poglądy jest nieco wyższy niż odsetek badanych mężczyzn (rodzice – 36,3%, badani – 27,6%);
2. wiek badanych: we wszystkich analizowanych grupach wiekowych odsetek badanych o poglądach lewicowych jest wyższy niż w przypadku ich rodziców (największa różnica w przypadku grupy wiekowej 18–19 lat, najmniejsza w przypadku osób z grupy wiekowej 23–24 lata), natomiast w przypadku poglądów prawicowych ta zależność ma odwrotny
3. wielkość miejsca zamieszkania badanych: największe różnice w deklarowanych lewicowych poglądach politycznych badanych oraz ich rodziców występują w przypadku miast powyżej 250 tys. mieszkańców (badani – 27,8%, rodzice – 12,6%); w przypadku prawicowych poglądów politycznych ta różnica jest największa na wsi (rodzice – 35,2%, badani – 17,4%); natomiast największy odsetek badanych i rodziców o poglądach centrowych występuje w miastach powyżej 250 tys. mieszkańców (badani – 32,5%, rodzice – 36,1%);
4. status zawodowy (wybrane kategorie) badanych: w przypadku uczniów i studentów również można zauważyć wskazane powyżej prawidłowości – jako lewicowe określa swoje poglądy 25,6% uczniów (rodzice – 10,4%) i 32,5% studentów (rodzice – 16,0%); różnica odsetka deklarowanych poglądów prawicowych badanych i ich rodziców jest niższa w przypadku uczniów niż studentów – podobnie jak w przypadku zmiennych opisanych wcześniej rodzice są bardziej prawicowi niż ich dzieci (uczniowie i ich rodzice – różnica wynosi 8,4 p.p., studenci i rodzice – różnica wynosi 18 p.p.);
5. poglądy polityczne badanych: międzypokoleniowa transmisja wartości politycznych w ramach procesu socjalizacji pierwotnej wydaje się najbardziej ustabilizowana w przypadku poglądów prawicowych – 69,6% badanych deklaruje, że ich rodzice mają poglądy prawicowe (dla porównania, w przypadku badanych o poglądach lewicowych ten odsetek wynosi zaledwie 35,3%, aż 31,9% badanych z tej grupy określa poglądy swoich rodziców jako prawicowe); z kolei aż 61,5% badanych o niesprecyzowanych poglądach politycznych (odpowiedź „Nie wiem/Trudno powiedzieć”) deklaruje, że ich rodzice mają takie same poglądy (to wskazywałoby, że w tej grupie kwestie związane z rozwojem wiedzy politycznej prawdopodobnie są czynnikami w małym stopniu kształtującymi interakcje w rodzinie jako grupie pierwotnej).

Tabela 2A.
Poglądy polityczne badanych oraz ich rodziców

	Badani	Rodzice
Zdecydowanie lewicowe	6,8%	2,7%
Raczej lewicowe	20,1%	12,6%
Centrowe	27,2%	28,0%
Raczej prawicowe	12,0%	22,5%
Zdecydowanie prawicowe	6,2%	11,3%
Nie wiem/Trudno powiedzieć	27,8%	22,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych IBRIS

Tabela 2B.
Poglądy polityczne badanych i ich rodziców – płeć badanych

	Kobieta			Mężczyzna	
	Badani	Rodzice		Badani	Rodzice
Lewicowe	37,2%	17,6%	Lewicowe	17,0%	13,2%
Centrowe	20,7%	26,2%	Centrowe	33,3%	29,7%
Prawicowe	8,4%	31,1%	Prawicowe	27,6%	36,3%
Nie wiem/Trudno powiedzieć	33,7%	25,1%	Nie wiem/Nie dotyczy	22,1%	20,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych IBRIS

Tabela 2C.
Poglądy polityczne badanych i ich rodziców – wiek badanych

	Badani			Rodzice		
	18-19	20-22	23-24	18-19	20-22	23-24
Lewicowe	27,1%	29,8%	22,6%	13,5%	17,7%	13,7%
Centrowe	19,1%	32,5%	26,8%	24,9%	27,9%	30,9%
Prawicowe	21,6%	16,0%	18,3%	36,9%	34,3%	30,4%
Nie wiem/Trudno powiedzieć	32,2%	21,6%	32,3%	24,7%	20,1%	25,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych IBRIS

Tabela 2D.
Poglądy polityczne badanych i ich rodziców – miejsce zamieszkania badanych

	Wieś			Miasto do 50 tys. mieszkańców	
	Badani	Rodzice		Badani	Rodzice
Lewicowe	24,6%	15,5%	Lewicowe	27,2%	14,8%
Centrowe	27,7%	23,6%	Centrowe	26,5%	31,1%
Prawicowe	17,4%	35,2%	Prawicowe	18,9%	33,6%
Nie wiem/Trudno powiedzieć	30,3%	25,7%	Nie wiem/Nie dotyczy	27,4%	20,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych IBRIS

Tabela 2E.

Poglądy polityczne badanych i ich rodziców – miejsce zamieszkania badanych

	Miasto 50–250 tys. mieszkańców			Miasto powyżej 250 tys. mieszkańców	
	Badani	Rodzice		Badani	Rodzice
Lewicowe	30,5%	19,3%	Lewicowe	27,8%	12,6%
Centrowe	19,8%	24,3%	Centrowe	32,5%	36,1%
Prawicowe	18,7%	31,9%	Prawicowe	18,6%	32,9%
Nie wiem/Nie dotyczy	31,0%	24,5%	Nie wiem/Nie dotyczy	21,0%	18,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych IBRIS

Tabela 2F:

Poglądy polityczne badanych i ich rodziców – uczniowie oraz studenci

	Uczeń			Student	
	Badani	Rodzice		Badani	Rodzice
Lewicowe	25,6%	10,4%	Lewicowe	32,5%	16,0%
Centrowe	18,7%	28,4%	Centrowe	28,6%	29,6%
Prawicowe	23,2%	31,6%	Prawicowe	17,2%	35,7%
Nie wiem/Trudno powiedzieć	32,5%	29,6%	Nie wiem/Nie dotyczy	21,7%	18,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych IBRIS

Tabela 2G.

Poglądy polityczne badanych i ich rodziców – w podziale na segmenty ideologiczne badanych młodych

	Lewicowe	Centrowe	Prawicowe	Nie wiem/Trudno powiedzieć
Lewicowe	35,3%	8,4%	10,0%	6,3%
Centrowe	28,0%	55,3%	14,7%	10,2%
Prawicowe	31,9%	23,5%	69,6%	22,1%
Nie wiem/Nie dotyczy	4,7%	12,7%	5,7%	61,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych IBRIS

Badanie jakościowe – wyniki

Na podstawie danych jakościowych uzyskanych w trakcie 12 zogniskowanych wywiadów grupowych on-line została stworzona typologia postaw życiowych młodych Polaków składająca się z trzech typów postaw życiowych:

1. zamknięci na świat konserwatyści: mieszkający w małych lub średnich miastach, jest im bliższy tradycyjny system wartości, prezentują niski poziom wiedzy politycznej, nie angażują się w protesty, skąpieni na pracy, nie są euroentuzjastami;
2. zdystansowani, potencjalni emigranci: charakteryzuje ich podwyższony poziom lęku społecznego, ich wiedza polityczna ma charakter powierzchowny, są raczej apolityczni, rozważają emigrację zarobkową, bieżącą sytuację polityczną postrzegają jako nieustabilizowaną, nie są ukierunkowani na słuchanie autorytetów;

3. zaangażowani wojownicy: mieszkańcy dużych miast, odznaczający się średnim lub wysokim poziomem wiedzy politycznej, rozbudowanymi aspiracjami edukacyjnymi i zawodowymi, znający problematykę zmian klimatycznych, podchodzący z dystansem do sfery polityki partyjnej, postrzegający społeczeństwo jako układ wzajemnie powiązanych ról społecznych.

Należy podkreślić odmienną perspektywę poznawczą młodych kobiet i mężczyzn, co wynika ze zinternalizowanych norm kulturowych i aktualnej sytuacji życiowej (wymiar ekonomiczny i edukacyjny). Wzorce kobiecości i wzorce męskości różnią się od siebie stopniem spójności normatywnej – kobiety są w większym stopniu świadome oczekiwań otoczenia społecznego w zakresie zbioru zachowań postrzeganych jako typowe dla kobiecej roli płciowej (zwłaszcza w kontekście konserwatywnej postawy pokoleń ich rodziców). W ujęciu szczegółowym te różnice przedstawiają się następująco:

1. wzorce kobiecości: brak dominującego wzorca, niektóre badane kobiety przeżywają dysonans poznawczy (osobiste marzenia i pragnienia *versus* oczekiwania rodziny), macierzyństwo nie jest dla nich priorytetem, kobiecość nie jest definiowana jako układ asymetrycznych relacji z partnerem, większa akceptacja dla osób LGBT, świadomość malejącego zakresu podmiotowości obywatelskiej, wynikające z ograniczenia praw reprodukcyjnych (orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego w sprawie aborcji), podejmowane lub deklarowane działania na rzecz wspierania protestów dotyczących praw kobiet;
2. wzorce męskości: brak jednoznacznie wyrażanego w deklaracjach osób badanych wzorca męskości, świadomość konieczności dzielenia obowiązków domowych z kobietami przy jednoczesnym dystansowaniu się od modelu kariery zawodowej opartej na primacie sukcesu finansowego, zdobywanie środków finansowych przez pracę jest traktowane jako skuteczne narzędzie realizacji życiowych celów, mniejszy nacisk na realizację aspiracji edukacyjnych niż w przypadku badanych kobiet.

Tabela 3.

Partie polityczne i politycy według młodych Polaków – wybrane cytaty z badań jakościowych (FGI)

Grupa	Cytaty
19–24 lata, K, średnie miasta	– <i>Polityka to z definicji nieszczerłość, chęć załatwienia interesów jakiejś grupy, ja się trzymam od tego z daleka.</i>
19–24 lata, M, duże miasta	– <i>Politycy to starcy, którzy uważają, że świat do nich należy. Mają żądzę władzy i jakąś celebryckość wpisaną w medialny wizerunek, muszą zaistnieć.</i>
16–18 lat, K, małe miasta	– <i>Wciąż widzimy ten sam schemat, że mężczyźni są nad kobietami i w polityce jest tak samo, zero kobiet, którym daliby głos.</i>
19–24 lata, K, duże miasta	– <i>Kobiety polityczki są tragicznie traktowane, nie traktuje się ich poważnie, jakąkolwiek telewizję włączysz, sami faceci, którzy są ekspertami od kobiet, albo w ogóle ignorują kobiety.</i>

Źródło: IBRIS

Tabela 4.

Typologia życiowych młodych Polaków – wybrane cytaty z badań jakościowych (FGI)

Grupa	Cytaty
ZAMKNIĘCI NA ŚWIAT KONSERWATYŚCI	
16–18 lat, M, małe miasta	– <i>Ja to tak nie bardzo się interesuję, bo na to nie mam czasu. Słyszę, jak mama z tatą coś rozmawiają, coś w telewizji mówią – no to wtedy wiem. Na przykład, jak były te strajki kobiet, to słyszałem. Ale to mnie raczej nie dotyczy, więc nie interesuję się tym.</i>
19–24 lata, M, średnie miasta	– <i>Wolałbym, żeby ta Unia raczej nie mieszała się w nasze sprawy, nasze polskie sprawy. Jest dobrze, no może w miarę dobrze, ale i tak nie ma co zmieniać.</i>
16–18 lata, K, średnie miasta	– <i>Może nie jest idealnie, ale nigdy nie było idealnie, nawet za rządów Platformy. Teraz przynajmniej biedy nie ma w Polsce.</i>
ZDYSTANSOWANI, POTENCJALNI EMIGRANCI	
16–18 lata, K, średnie miasta	– <i>Jest beznadziejna sytuacja, bo wszyscy się ze wszystkimi kłóć, walczą o stołki w rządzie [...], w ogóle nie interesują się ludźmi. Niedługo to nie będzie się tu dało żyć.</i>
16–18 lata, M, duże miasta	– <i>Mnie to zniechęca, to, co się dzieje, żeby się tym interesować. Nawet mama mówi, żeby nie włączać telewizora, bo od razu ma nerwy.</i>
19–24 lata, K, duże miasta	– <i>Jest jakaś taka niepewność, co będzie dalej [...], nie da się słuchać, bo wszyscy mówią o polityce, ciągle narzekają, ciągle jakieś strajki, demonstracje. Generalnie to ja nie chcę żyć w takim kraju. Wyjadę i poczekam, aż to się uspokoi.</i>
ZAANGAŻOWANI WOJOWNICY	
19–24 lata, M, duże miasta	– <i>Ustawa antyaborcyjna, kryzys sądownictwa, zawłaszczanie mediów przez partię rządzącą – to wszystko kreuje wizerunek naszego kraju jako niestabilnego. Cofamy się, zahamowujemy rozwój [...], trzeba będzie potem to wszystko odbudowywać, naprawiać.</i>
19–24 lata, K, duże miasta	– <i>Są grupy bardzo zaniedbywane przez rząd, a bardzo ważne dla społeczeństwa: nauczyciele, lekarze, pielęgniarki, ratownicy medyczni. To głupota nie dbać o tych ludzi. Rząd sobie sam robi kuku. Coraz więcej ludzi obraca się przeciwko niemu i to jest pocieszające.</i>

Źródło: IBRIS

Tabela 5.
Wzorce kobiecości i męskości według młodych Polaków – wybrane cytaty z badań jakościowych (FGI)

Grupa	Cytaty
WZORCE KOBIECOCI	
19–24 lata, K, duże miasta	– <i>Tak do trzydziestki to chcę zadbać o siebie, jeszcze skupić się na studiach, rozpocząć pracę, coś dla siebie zrobić, bo potem, gdy już pojawi się dziecko, to nie będzie to takie łatwe.</i>
16–18 lata, K, średnie miasta	– <i>Gdy widzę zdjęcie kobiety gotującej w domu, w koszulce i dresach, to mi się kojarzy moja mama [...], nie chcę tak żyć.</i>
16–18 lata, K, średnie miasta	– <i>Myszę, że wszystkie chcemy być przede wszystkim zadbane, pod każdym względem, bo tu chodzi i o wygląd, o sprawy duchowe, ale też o jakiś rozwój mnie jako człowieka, a nie tylko kobiety.</i>
19–24 lata, K, małe miasta	– <i>Wiem, że za kilka lat to będzie gadanie, a kiedy ślub, a kiedy dziecko [...], trzeba będzie wyjechać, żeby tego nie słuchać.</i>
WZORCE MĘSKOCI	
16–18 lat, M, małe miasta	– <i>Na pewno mężczyzna powinien też zajmować się domem, jeżeli tylko może.</i> – <i>Jeżeli tylko może? Co to znaczy konkretnie?</i> – <i>No, to znaczy, że... nie, no chyba muszą te obowiązki być podzielone równo, w miarę równo.</i>
19–24 lata, M, średnie miasta	– <i>Facet to musi być konkretny, musi być stanowczy, ale jak jest w domu, to musi być opiekuńczy i musi zajmować się na równi wszystkim.</i> – <i>Musi? Czy musi czy chce?</i> – <i>Nie wiem, chyba musi. Nie, no teraz są takie czasy, że musi chcieć.</i>
19–24 lata, M, duże miasta	– <i>Garnitur jest generalnie beznadziejny. Jakoś usztywnia, odbiera gościowi jaja. Niby ma pokazać, że jesteś KIMS, że masz megaauto, megakasę, że sam jesteś mega. Ale jednak pokazuje, że jesteś czyims niewolnikiem, niewolnikiem kasy i sukcesu, niewolnikiem jakichś chorych norm.</i>

Źródło: IBRIS

3. PRAKTYKI RELIGIJNE

Badanie ilościowe

Jednym z kluczowych obszarów życia publicznego w Polsce, który budzi żywe emocje społeczne i tworzy w ostatnich latach jedną z głównych osi sporu politycznego, jest stosunek obywateli do obecności religii w wymiarze indywidualnym i w życiu publicznym, szczególnie w odniesieniu do Kościoła katolickiego. Postanowiliśmy sprawdzić, jaką rolę odgrywa religia w życiu młodych Polaków w wymiarze instytucjonalnym – jaka jest ocena powiązań Kościoła katolickiego z państwem w wymiarze edukacyjnym (perspektywa ogólna, własne doświadczenia, wymiar prospektywny). Udział w praktykach religijnych raz w tygodniu lub częściej (regularne praktyki religijne) deklarowało blisko 30% badanych. Natomiast prawie 36% badanych wskazało, że w ogóle nie uczestniczy w praktykach religijnych. Różnica między osobami z młodego pokolenia a ich rodzicami w obszarze regularnych praktyk religijnych jest wyraźna, ponieważ w przypadku aż 56% ankietowanych młodych osób ich rodzice regularnie uczestniczyli w praktykach religijnych.

Przeważająca większość, blisko 82% badanych, w szkole ponadpodstawowej uczęszczało na lekcje religii, te lekcje były przez większość osób oceniane pozytywnie (6 z 10 badanych). Co czwarty badany wyrażał przekonanie, że jego dziecko w przyszłości powinno chodzić na religię, natomiast co trzeci badany miał odmienne zdanie w tej kwestii. Obrzędowość katolicka nadal jest silnie zakorzeniona w sferze życia rodzinnego, ponieważ ponad połowa badanych chce wziąć (lub to już zrobiła) ślub kościelny. Co ciekawe, prawie połowie badanych nie przeszkadza obecność krzyży w salach lekcyjnych (w tym co trzeci badany zdecydowanie nie zgadza się z tym, aby zostały one usunięte, natomiast zdecydowanych zwolenników tego rozwiązania kwestii obecności tego symbolu religijnego w szkole jest zaledwie 13,6%). Blisko 67% badanych wskazuje, że ma pozytywny stosunek do papieża Jana Pawła II (zaledwie 3,4% ankietowanych ma zdecydowanie negatywny stosunek do tego papieża, natomiast aż 37,2% badanych młodych deklaruje zdecydowanie pozytywny stosunek do niego).

Bardziej szczegółowa analiza ujawnia, że¹:

1. 38,4% kobiet i 43,3% mężczyzn regularnie bierze udział w praktykach religijnych (zarówno w przypadku kobiet jak i mężczyzn odsetek osób nieuczestniczących w praktykach religijnych jest niższy: kobiety – 37,0%, mężczyźni – 34,8%);
2. w praktykach religijnych bierze udział regularnie wyższy odsetek młodszych badanych niż tych starszych (45,8% osób w wieku 18–19 lat, 34,5% osób w wieku 23–24 lat);
3. blisko 45% osób w wieku 18–19 lat nie zgadza się ze stwierdzeniem, że w szkołach powinny być prowadzone lekcje religii (dla porównania – 32,7% osób w wieku 23–24 lat);
4. wiek ankietowanych różnicuje stosunek do papieża Jana Pawła II – im starsi badani, tym wyższy odsetek ocen pozytywnych (59,8% osób w wieku 18–19 lat, 65,45% osób w wieku 20–22 lat, 75,0% osób w wieku 23–24 lat);
5. mieszkańcy wsi częściej niż mieszkańcy miast powyżej 250 tys. mieszkańców uczestniczą regularnie w praktykach religijnych (53,5% mieszkańców wsi, 32,4% mieszkańców metropolii);
6. blisko połowa mieszkańców wsi popiera nauczanie religii w szkole, w przypadku mieszkańców metropolii takich osób jest wyraźnie mniej (32,2%);
7. blisko 42% badanych uczniów nie uczestniczy w praktykach religijnych (w podgrupie studentów ten odsetek jest niższy – 34,3%);
8. poglądy polityczne badanych są powiązane z deklaracjami na temat częstotliwości uczestnictwa w praktykach religijnych (regularnie bierze w nich udział 54,4% badanych o poglądach prawicowych i tylko 29% badanych mających lewicowe poglądy polityczne), ponad połowa badanych o poglądach lewicowych nie uczestniczy w praktykach religijnych (52,7%);
9. ponad połowa badanych o poglądach lewicowych (51,5%) nie chce, aby ich dziecko chodziło na lekcje religii; odmienne zdanie na ten temat deklaruje 53,2% badanych o poglądach prawicowych;
10. 3/4 badanych o poglądach prawicowych i ponad połowa badanych o poglądach lewicowych wyraża pozytywny stosunek do Jana Pawła II.

¹ Zob. tabele aneksowe: blok „Praktyki religijne”.

Tabela 5A.

Częstotliwość uczestnictwa badanych w praktykach religijnych

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Czy bierze Pan/i udział w praktykach religijnych, takich jak: msze, nabożeństwa lub spotkania religijne?	Kilka razy w tygodniu	4,5%
	Raz w tygodniu	25,4%
	Raz lub dwa razy w miesiącu	11,0%
	Kilka razy w roku	20,6%
	Nie uczestniczę w praktykach religijnych	35,9%
	Nie wiem/Trudno powiedzieć	2,6%

Źródło: IBRIS

Tabela 5B.

Częstotliwość uczestnictwa rodziców badanych w praktykach religijnych

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Czy Pana/i rodzice/opiekunowie (lub przynajmniej jeden rodzic/opiekun) biorą regularnie udział w praktykach religijnych, takich jak: msze, nabożeństwa lub spotkania religijne?	Tak	56,5%
	Nie	35,2%
	Nie wiem/Nie dotyczy	8,2%

Źródło: IBRIS

Tabela 5C.

Uczestnictwo badanych w lekcjach religii w szkole ponadpodstawowej

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Czy w szkole ponadpodstawowej uczęszczał/a Pan/i na lekcję religii?	Tak	81,7%
	Nie	18,3%

Źródło: IBRIS

Tabela 5D.

Ocena lekcji religii w szkole ponadpodstawowej wyrażana przez badanych

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Jak ocenia Pan/i te lekcje?	Zdecydowanie pozytywnie	21,0%
	Raczej pozytywnie	36,8%
	Ani pozytywnie, ani negatywnie	25,0%
	Raczej negatywnie	10,8%
	Zdecydowanie negatywnie	6,4%

Źródło: IBRIS

Tabela 5E.

Stosunek badanych do lekcji religii w szkole

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Czy zgadza się Pan/i czy nie zgadza z następującymi stwierdzeniami: „W szkołach powinny być prowadzone lekcje religii”?	1 – Zdecydowanie się nie zgadzam	21,7%
	2	14,5%
	3	25,4%
	4	20,2%
	5 – Zdecydowanie się zgadzam	18,2%

Źródło: IBRIS

Tabela 5F.

Stosunek badanych do uczestnictwa ich dzieci w lekcjach religii w szkole

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Czy zgadza się Pan/i, czy się nie zgadza z następującymi stwierdzeniami: „Chcę, żeby moje dziecko chodziło na lekcje religii”?	1 – Zdecydowanie się nie zgadzam	17,2%
	2	12,2%
	3	30,8%
	4	18,1%
	5 – Zdecydowanie się zgadzam	21,7%

Źródło: IBRIS

Tabela 5G.

Stosunek badanych do instytucji ślubu kościelnego

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Czy zgadza się Pan/i, czy się nie zgadza z następującymi stwierdzeniami: „Chcę wziąć ślub kościelny (lub już wziąłem/wzięłam)”?	1 – Zdecydowanie się nie zgadzam	16,1%
	2	10,7%
	3	19,7%
	4	17,7%
	5 – Zdecydowanie się zgadzam	35,8%

Źródło: IBRIS

Tabela 5H.

Stosunek badanych do obecności krzyży w szkole

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Czy zgadza się Pan/i, czy się nie zgadza z następującymi stwierdzeniami: „Z sal lekcyjnych powinny zostać usunięte krzyże”?	1 – Zdecydowanie się nie zgadzam	28,9%
	2	18,9%
	3	26,0%
	4	12,6%
	5 – Zdecydowanie się zgadzam	13,6%

Źródło: IBRIS

Tabela 5I.

Stosunek badanych do papieża Jana Pawła II

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Jaki jest Pana/i stosunek do Jana Pawła II?	Zdecydowanie pozytywny	37,2%
	Raczej pozytywny	29,6%
	Ani pozytywny, ani negatywny	24,1%
	Raczej negatywny	5,7%
	Zdecydowanie negatywny	3,4%

Źródło: IBRIS

Badanie jakościowe – wyniki

Uzyskane, dzięki realizacji 12 FGI online, dane jakościowe wskazują, że nastawienie badanych młodych do obecności religii w ich życiu prywatnym i w przestrzeni publicznej nie jest jednowymiarowe. Z deklaracji młodych Polaków wynika, że Kościół katolicki w wymiarze instytucjonalnym jest przez nich postrzegany coraz mniej pozytywnie, albowiem dostrzegają oni rosnący dystans między zmianami cywilizacyjnymi a potencjałem adaptacyjnym Kościoła katolickiego. Młodzi nie negują behawioralnych aspektów zachowań religijnych – osobiste uczestnictwo w praktykach religijnych jest przez nich postrzegane jako konieczny element pełnienia roli członka wspólnoty religijnej. Co ciekawe, wśród badanych pojawiały się deklaracje o braku wiedzy na temat pedofilskich afer z udziałem księży. Rozdział Kościoła od państwa w sferze publicznej jest przez nich uznawany za konieczność, ale nie posiadają sprecyzowanej wizji tego, w jaki sposób miałby przebiegać proces takiej separacji i nie wskazują kryteriów wytyczenia linii demarkacyjnej między tymi dwiema instytucjami.

Stosunek badanych do lekcji religii w szkole jest naznaczony oczekiwaniem zmiany organizacyjnej w tym zakresie. Doświadczenia młodych w obszarze ich uczestnictwa w lekcjach religii w szkole sugerują, że aktualny model nauczania tego przedmiotu wymaga zmian strukturalnych. Układ zajęć w szkole nie pozostawia im możliwości dokonania wyboru między religią a etyką (ten drugi przedmiot jest traktowany gorzej przez nauczycieli). Zdaniem badanych w szkole powinna istnieć możliwość dokonania przez ucznia wyboru przedmiotu religia lub religioznawstwo. Nie negują obecności religii jako przedmiotu w szkole. Natomiast uważają, że uczeń powinien być traktowany podmiotowo, czyli powinien móc samodzielnie podjąć decyzję w zakresie uczestnictwa w lekcjach religii.

Postać papieża Jana Pawła II nie wywołuje jednoznacznie pozytywnych reakcji. Jest to uwarunkowane dwoma czynnikami: 1) poziomem wiedzy na temat jego biografii i aktywności jako papieża, 2) brakiem skłonności młodzieży do poszukiwania autorytetów moralnych. Symboliczna obecność Jana Pawła II w obszarze życia prywatnego badanych jest zauważalna w przypadku badanych osób, które wychowały się w rodzinach opartych na tradycyjnych wartościach. Wizerunek Jana Pawła II w świadomości młodego pokolenia ma status ikony z przeszłości, która kojarzona jest ze stereotypem polskości, ale obecnie jej funkcja integracyjna jest już mocno osłabiona. Badani w opisie osoby papieża odwołują się do ikonografii internetowej, która przejawia cechy satyry, brak w niej dystansu charakterystycznego dla relacji opartej na zaufaniu i szacunku do autorytetu.

4. OCZEKIWANIA WOBEC PAŃSTWA

Badanie ilościowe

W bloku pytań dotyczącym oczekiwań wobec państwa zostały umieszczone zagadnienia pozwalające na stworzenie ogólnej diagnozy stosunku młodych Polaków do wybranych usług publicznych oferowanych obywatelom przez państwo. Pierwszą kwestią uwzględnioną w tym bloku pytań był stosunek do postulowanego systemu podatkowego (w aspekcie dotyczącym opodatkowania pracy): blisko 50% ankietowanych uważało, że istniejący system podatkowy powinien zostać zmieniony na bardziej progresywny, natomiast około 1/3 badanych deklaruwała swoje poparcie dla modelu podatku liniowego. Wyraźna większość (ponad 57%) młodych opowiedziała się jako zdecydowani zwolennicy darmowej edukacji na poziomie szkoły podstawowej i ponadpodstawowej, mniej niż co dziesiąty badany popierał model oparty na prywatnych usługach edukacyjnych (6,4%). Ponad 45% ankietowanych młodych wybrało publiczny model szkolnictwa wyższego, mniej niż co dziesiąty badany deklaruwał swoje zdecydowane poparcie dla prywatnego modelu szkolnictwa wyższego. Blisko połowa badanych popierała publiczny transport zbiorowy, a 11% badanych opowiedziało się wyraźnie za prywatyzacją transportu zbiorowego. W przeciwieństwie do omówionych wcześniej wybranych usług publicznych, w przypadku budownictwa mieszkaniowego model publiczny był rzadziej popierany niż model prywatny – 22% do 38%, blisko 40% badanych nie miało wyraźnej sprecyzowanej opinii w tej sprawie (na pięciostopniowej skali wybrało 3).

Sprawdzenie szczegółowych zależności między kwestiami dotyczącymi oczekiwań wobec państwa a wybranymi czynnikami socjodemograficznymi wskazuje, że²:

1. płeć: mężczyźni częściej niż kobiety opowiadają się za prywatnym modelem usług edukacyjnych (mężczyźni – 22,7%, kobiety – 11,2%), połowa badanych kobiet jest zwolenniczkami publicznego modelu szkolnictwa wyższego (1/4 mężczyzn opowiada się za modelem prywatnym), ponad połowa kobiet popiera publiczny model służby zdrowia (57,2%) i publiczny transport zbiorowy (55,6%), natomiast blisko 3 na 10 mężczyzn wskazuje prywatyzację tych dwóch kategorii usług publicznych jako pożądany model ich funkcjonowania, w przypadku budownictwa mieszkaniowego ponad 45% mężczyzn i blisko 30% kobiet opowiada się za prywatnym modelem;
2. wiek: nie jest czynnikiem, który wyraźnie różnicuje opinie dotyczące postulowanego systemu podatkowego – największy odsetek w każdej z trzech kategorii wiekowych stanowią osoby będące zwolennikami progresywnego systemu podatkowego, w każdej z trzech kategorii wiekowych odsetek zwolenników prywatnego modelu budownictwa mieszkaniowego jest większy od odsetka zwolenników modelu publicznego (im starsza kategoria wiekowa, tym mniejsza różnica między tymi dwiema podgrupami na korzyść modelu prywatnego);
3. wielkość miejsca zamieszkania: zwolenników publicznego transportu zbiorowego jest więcej w metropoliach niż na wsi (54,2% do 44,8%);
4. status zawodowy: blisko 54% studentów jest zwolennikami publicznej służby zdrowia, za prywatnym modelem publicznej służby zdrowia opowiadają się częściej uczniowie niż studenci (31,5% do 20,3%), zdaniem prawie 46% badanych uczniów budownictwo mieszkaniowe powinno być oparte na modelu prywatnym (taką samą opinię w tej sprawie wyraża 1/3 studentów);
5. poglądy polityczne: blisko 64% badanych o poglądach lewicowych jest zwolennikami progresywnego systemu podatkowego (46,5% osób o poglądach prawicowych), we wszystkich podgrupach wyróżnionych ze względu na poglądy polityczne odsetek osób popierających prywatny model usług edukacyjnych nie przekracza progu 25% (najmniej w przypadku osób o lewicowych poglądach politycznych – zaledwie 12,5%); ponad połowa osób o poglądach lewicowych i nieco ponad 1/3 osób o poglądach prawicowych deklaruje się jako zwolennicy publicznego modelu szkolnictwa wyższego; publiczny model służby zdrowia jest popierany przez ponad 60% osób o poglądach lewicowych i 38% osób o poglądach prawicowych; prywatny model budownictwa mieszkaniowego wybiera blisko połowa osób o poglądach prawicowych i około 1/3 osób o poglądach lewicowych (co ciekawe, najwięcej osób niemających sprecyzowanego zdania w tej kwestii jest wśród młodych osób o poglądach lewicowych i osób o niesprecyzowanych poglądach politycznych – 4 na 10 osób w tych dwóch podgrupach).

2 Patrz tabele aneksowe: blok „Oczekiwania wobec państwa”.

Tabela 6A.

Pożądany model systemu podatkowego w Polsce

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Jak Pan/i sądzi, czy w Polsce system podatkowy powinien...?	Zostać zmieniony na bardziej progresywny, praca osób mniej zarabiających powinna być niżej opodatkowana, zaś więcej zarabiających – wyżej opodatkowana niż obecnie.	49,7%
	Praca osób, niezależnie od wysokości zarobków, powinna być opodatkowana na podobnym poziomie.	31,7%
	Nie wiem/Trudno powiedzieć	18,6%

Źródło: IBRIS

Tabela 6B.

Usługi publiczne w opinii badanych – szkolnictwo podstawowe i ponadpodstawowe

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Jakich usług powinno Pana/i zdaniem dostarczać państwo mieszkańcom, obywatelom?	1 – Realizowana przez państwo	41,8%
	2	15,5%
	3	25,6%
	4	10,6%
	5 – Sprywatyzowana	6,4%
Szkolnictwo (szkoły podstawowe i ponadpodstawowe)		

Źródło: IBRIS

Tabela 6C.

Usługi publiczne w opinii badanych – szkolnictwo wyższe

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Jakich usług powinno Pana/i zdaniem dostarczać państwo mieszkańcom, obywatelom?	1 – Realizowana przez państwo	28,7%
	2	16,3%
	3	32,9%
	4	14,6%
	5 – Sprywatyzowana	7,4%
Szkolnictwo wyższe		

Źródło: IBRIS

Tabela 6D.

Usługi publiczne w opinii badanych – służba zdrowia

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Jakich usług powinno Pana/i zdaniem dostarczać państwo mieszkańcom, obywatelom?	1 – Realizowana przez państwo	36,0%
	2	14,0%
	3	24,2%
	4	16,6%
	5 – Sprywatyzowana	9,3%
Służba zdrowia		

Źródło: IBRIS

Tabela 6E.
Usługi publiczne w opinii badanych – transport zbiorowy

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Jakich usług powinno Pana/i zdaniem dostarczać państwo mieszkańcom, obywatelom?	1 – Realizowana przez państwo	31,4%
	2	16,6%
	3	27,9%
	4	12,9%
	5 – Sprywatyzowana	11,2%
Transport zbiorowy koleje, autobusy		

Źródło: IBRIS

Tabela 6F.
Usługi publiczne w opinii badanych – budownictwo mieszkaniowe

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Jakich usług powinno Pana/i zdaniem dostarczać państwo mieszkańcom, obywatelom?	1 – Realizowana przez państwo	11,5%
	2	11,0%
	3	39,4%
	4	22,5%
	5 – Sprywatyzowana	15,6%
Budownictwo mieszkaniowe		

Źródło: IBRIS

Badanie jakościowe – wyniki

W badaniu jakościowym młodzi nie odnosili się wprost w swoich wypowiedziach do oczekiwanego modelu relacji między obywatelem i państwem – przedstawiali swoje emocje i oczekiwania odnoszące się do ich planów w wymiarze życia prywatnego. Należy zauważyć, że na etapie rekrutacji pojawił się mechanizm autoselekcji badanych, w badaniu nie chcieli bowiem brać udziału młodzi deklarujący niski poziom wiedzy politycznej. Tak więc prezentowane poniżej wnioski nie powinny być traktowane jako całościowy opis społecznej kondycji młodego pokolenia – nie jest to opis reprezentatywny w sensie statystycznym.

Generalnie badani młodzi deklarują w większym stopniu obojętność lub negatywne nastawienie wobec aktualnej sytuacji społeczno-politycznej. Negatywne nastroje są częściej wyrażane przez osoby, które odznaczają się wyższym poziomem wiedzy politycznej. One także częściej rozważają decyzję o opuszczeniu kraju (emigracja zarobkowa). Opis aktualnej sytuacji życiowej badanych osób w większym stopniu pozostaje pod wpływem ich indywidualnej kondycji społeczno-ekonomicznej niż medialnych przekazów. Badane osoby rzadko prezentują postawę prospektywną (sprecyzowane oczekiwania i plany wykraczające poza bieżącą perspektywę życiową), w polu ich zainteresowań znajdują się głównie sprawy dotyczące ich bezpośrednio, zakotwiczone w bieżących osobistych problemach i wyzwaniach.

Sfera polityczna życia publicznego jest postrzegana przez badanych jako domena spraw zewnętrzna wobec ich życia osobistego. Jeśli dostrzegają wpływ decyzji politycznych na ich życie osobiste, to dotyczy on negatywnych konsekwencji decyzji polityków (np. zaostrzenie przepisów dotyczących przerywania ciąży). Polityka jest dla nich obracającą się wokół władzy grą starszego pokolenia, które nie jest zainteresowane uzyskaniem poparcia społecznego/wyborczego młodego pokolenia. Badani (zwłaszcza kobiety) zauważają, że sfera praw obywatelskich kobiet zaczyna być ograniczana przez polityków.

Osobiste plany życiowe młodych są skupione na ich aspiracjach edukacyjnych i życiowych. Młodzi badani (uczniowie) chcą rozpocząć studia zgodne z ich zainteresowaniami. Studia są traktowane jako inwestycja w podniesienie własnego kapitału ludzkiego, a nie jako przygoda intelektualna. Natomiast studenci wskazują, że po zakończeniu studiów chcieliby podjąć pracę zgodną z kierunkiem studiów, zapewniającą im satysfakcję osobistą i poziom zarobków umożliwiający samodzielne życie (stworzenie własnego domu). Kobiety nie wskazują życia rodzinnego jako głównego celu życia osobistego, do którego chcą dążyć po zakończeniu studiów. Choć w wypowiedziach badanych nie pojawia się kategoria „wyzysku”, to badani są jednak świadomi tego, że stabilność ekonomiczna zależy od uzyskania zatrudnienia opartego na umowie o pracę. Badane osoby prezentują indywidualistyczne strategie realizacji życiowych aspiracji, dystansują się od modelu życia zawodowego, który realizują ich rodzice.

Tabela 7.
Nastroje młodych Polaków w 2021 roku – wybrane cytaty z badań jakościowych (FGI)

Grupa	Cytaty
16–18, M, średnie miasta	– <i>Tam na górze starzy ludzie się biją o władze, o przywileje dla siebie i takich jak oni. Nikt się nami nie interesuje, bo na razie nikomu nie jesteśmy w stanie zagrozić jako wyborcy.</i>
19–24, K, metropolie	– <i>Nikt nie słucha nas, młodych ludzi, a potem się dziwią, że nie chcemy brać udziału w wyborach.</i>
19–24, K, metropolie	– <i>Młode kobiety wyszły na ulice walczyć o prawo do decydowania o własnym ciele, krzyczały z bezsilności i czy ktoś ich wysłuchał?</i>
19–24, M, małe miasta	– <i>Niech mi ktoś wskaże chociaż jedną osobę wśród polityków, która reprezentuje głos młodego pokolenia, to pójdę zagłosować na nią.</i>

Źródło: IBRIS

Tabela 8.
Marzenia i aspiracje młodych Polaków – wybrane cytaty z badań jakościowych (FGI)

Grupa	Cytaty
19–24 lata, M, duże miasta	– <i>Przede wszystkim trzeba tak sobie życie ułożyć, pracę, wszystko, żeby móc robić to, co się chce robić. Żeby nie trzeba było się godzić na jakąś niewolniczą pracę z szefem idiotą. Teraz, jak słyszę od dorosłych, też od różnych znajomych mojego taty, każdy ma w pracy jakiegoś szefa psychopatę albo pokręconego mocno.</i>
19–24 lata, K, duże miasta	– <i>Ważne, żebyśmy mogła się spełniać, realizować w tym, co będę robiła zawodowo czy poza pracą. Żebyśmy mogła zwiedzać świat, żeby mnie nic nie ograniczało. [...] I żeby mieć wiele możliwości.</i>
16–18 lat, M, średnie miasta	– <i>Zawsze marzyłem o wyjeździe do Stanów, tam jest wyższa kultura i stabilność. Wszystko dobrze działa w państwie, ludzie są inni. Można łatwo znaleźć pracę. Możesz być pielęgniarzem i dostatnio żyć, mieć samochód i własne mieszkanie.</i>
16–18 lat, K, średnie miasta	– <i>Chciałbym studiować, ukończyć dobre studia, może nawet, jak się uda, dwa kierunki. To się zawsze opłaci. To jest taka jakby inwestycja w siebie.</i>
16–18 lat, M, małe miasta	– <i>Trzeba byłoby się przede wszystkim szybko ustawić, żeby nie dorabiać się tak jak rodzice, że przez całe życie harują, też po godzinach.</i>

Źródło: IBRIS

5. STOSUNEK DO UNII EUROPEJSKIEJ

Badanie ilościowe

Pozytywny stosunek do Unii Europejskiej po 2015 roku coraz częściej przestaje być traktowany przez część polityków i mediów jako dogmat polskiej polityki zagranicznej. Ten eurosceptycyzm nie wzbudza większego społecznego zainteresowania. Jednak przykład Wielkiej Brytanii wskazuje, że stopniowa zmiana świadomości społecznej w kierunku realizowania innego niż w ramach członkostwa w Unii Europejskiej modelu współpracy z bliskim otoczeniem międzynarodowym – jeśli jest realizowana jako długoterminowa strategia i opiera się na wykorzystaniu czynników sytuacyjnych – nie powinna być traktowana jako „political fiction”. Dlatego też wśród zagadnień, które zostały uwzględnione w całym projekcie badawczym, umieszczono również stosunek młodych Polaków do wybranych aspektów integracji europejskiej. Wyniki badania ujawniają, że wyraźna większość badanych jest proeuropejska (78%) – w tym aż 55% zdecydowanie opowiada się pozostaniem Polski w UE, wyraźnie za opuszczeniem UE opowiada się niecałe 4% badanych. Nasz kraj jest postrzegany przez blisko połowę badanych (47,7%) jako państwo, które otrzymuje więcej środków z UE niż do niej wpłaca, natomiast co dziesiąty badany (9,5%) uważa, że Polska wpłaca do UE więcej środków niż z niej otrzymała. Zdecydowanych zwolenników zastąpienia złotego przez euro jest blisko 10%, natomiast zdecydowanych zwolenników utrzymania obecnej waluty jest ponad trzykrotnie więcej (33,4%).

Przegląd tabel aneksowych dotyczących tego bloku pytań umożliwi sformułowanie następujących wniosków³:

1. płeć: za pozostaniem Polski w UE opowiada się więcej kobiet niż mężczyzn (83,1% do 73,7%), ponad połowa badanych młodych kobiet i mężczyzn nie chce wprowadzenia w Polsce euro;
2. wiek: odsetek zwolenników członkostwa Polski w UE jest najwyższy w grupie wiekowej 20–22 lata (83,5%), w pozostałych dwóch grupach wiekowych jest on nieco niższy (18–19 lat: 76,5%, 23–24 lata: 72,7%), najwięcej przeciwników wprowadzenia euro zamiast złotego znajduje się w grupie wiekowej 23–24 lata (61,0%);
3. wielkość miejsca zamieszkania: odsetek osób popierających opuszczenie przez nasz kraj UE jest dwukrotnie wyższy na wsi niż w metropoliach (15,6% na wsi, 7,9% w mieście); co ciekawe, najwyższy odsetek zwolenników wprowadzenia w Polsce euro odnotowano na wsi (28,3%), aż 1/4 badanych mieszkających w miastach powyżej 250 tys. mieszkańców nie ma zdania w tej sprawie;
4. status zawodowy: najwięcej zwolenników pozostania Polski w UE jest wśród studentów (blisko 87%), natomiast aż 1/4 badanych z tej podgrupy deklaruje brak wiedzy na temat kierunku i skali przepływów środków finansowych między Polska i UE;
5. poglądy polityczne: najwyższy odsetek zwolenników pozostania naszego kraju w UE odnotowano wśród badanych o poglądach lewicowych (90,9%), 3 na 10 badanych o poglądach prawicowych opowiada się za opuszczeniem przez Polskę Unii Europejskiej, zdaniem co czwartego badanego o poglądach prawicowych Polska wpłaca do UE więcej środków niż z niej otrzymuje, pogląd o równowadze przepływów finansowych między Polską i UE ma najwięcej zwolenników wśród młodych deklarujących centrowe poglądy polityczne (29,1%), 3/4 badanych o prawicowych poglądach politycznych jest przeciwnych wprowadzeniu w Polsce euro, natomiast zwolenników zamiany złotego na euro jest najwięcej wśród osób o poglądach centrowych (34,7%).

³ Zob. tabele aneksowe – blok pytań „Stosunek do Unii Europejskiej”.

Tabela 9A.
Stosunek badanych do członkostwa Polski w Unii Europejskiej

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Czy Pana/i zdaniem, Polska powinna pozostać w Unii Europejskiej, czy raczej opuścić Unię Europejską?	Zdecydowanie pozostać w UE	55,5%
	Raczej pozostać w UE	22,8%
	Raczej opuścić UE	8,8%
	Zdecydowanie opuścić UE	3,9%
	Nie wiem/Trudno powiedzieć	9,0%

Źródło: IBRIS

Tabela 9B.

Relacje finansowe między Polską i Unią Europejską w ocenie badanych

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Z którym stwierdzeniem na temat członkostwa Polski w UE się Pan/i zgadza?	Polska otrzymuje z UE więcej środków niż do niej wpłaca.	47,7%
	Polska otrzymuje mniej więcej tyle samo środków z UE, ile do niej wpłaca.	19,2%
	Polska wpłaca do UE więcej środków niż od niej otrzymała.	9,5%
	Nie wiem/Trudno powiedzieć	23,5%

Źródło: IBRIS

Tabela 9C.

Stosunek badanych do wprowadzenia w Polsce euro

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Czy w Polsce powinna zostać wprowadzona waluta euro zamiast polskiego złotego?	Zdecydowanie tak	9,9%
	Raczej tak	16,3%
	Raczej nie	23,7%
	Zdecydowanie nie	33,4%
	Nie wiem/Trudno powiedzieć	16,8%

Źródło: IBRIS

Badanie jakościowe – wyniki

Zagranica

Z badania jakościowego wyłania się obraz Unii Europejskiej jako tematu znacznie mniej angażującego młodych niż zagranica jako taka. W młodym pokoleniu zagranica funkcjonuje w świadomości jako lepsze miejsce do życia niż Polska ze względu na obecną sytuację społeczno-polityczną i niepewność odnośnie do przyszłości. Zagranica jest postrzegana jako pozytywny punkt odniesienia dla porównań – głównie pod względem finansowym i kulturowym.

Unia Europejska

Wiedza o Unii Europejskiej jest fragmentaryczna i powierzchowna. Korzyści z przynależności Polski do Unii nie stanowią *top-of mind* młodego pokolenia (mają ogólną, raczej hasłową wiedzę na temat np. sieci nowoczesnych dróg sfinansowanych przez UE, ale spontaniczne wypowiedzi na to nie wskazują). Młodzi są otwarci na Unię. Występuje jednak rozdźwięk między mniejszymi ośrodkami a dużymi miastami. Szczególnie w mniejszych miastach pojawiają się głosy niepewności. Skupione są one wokół następujących zagadnień: hegemonia Francji i Niemiec (mogą wchłonąć każde mniejsze państwo), brak równego rozkładu sił w UE, powiązanie transferów pieniężnych z koniecznością zmian wewnętrznych, przekonanie, że Polska mogłaby osiągnąć podobne cele samodzielnie. Z kolei część badanych wywodzących się z dużych ośrodków miejskich wskazuje na potrzebę kontroli sytuacji w Polsce przez Unię Europejską.

Polska w Europie – dwie perspektywy

W wypowiedziach badanych wybrzmiewają dwie skrajnie różne opinie na temat znaczenia i pozycji Polski w Europie, choć wszyscy z przekonaniem deklarują, że Polska jest krajem wspaniałym, nie mniej pięknym niż inne, z dużym potencjałem rozwojowym. Jedni wskazują na zaściankowość Polski jako kraju słabiej rozwiniętego pod każdym względem. Według tej grupy badanych obecny rząd przyczynia się do tego, że jesteśmy postrzegani jako „ciemnogród”, na tę wizję składają się: nietolerancja wobec osób LGBT, ograniczanie swobód obywatelskich, brak rozdziału między Kościołem i państwem, brak systemowego przeciwdziałania zmianom klimatycznym. Taka wizja postrzegania Polski w Europie dominuje wśród badanych z dużych miast. Pozostali doceniają bezpieczeństwo (spokój na ulicach), pozytywne zmiany w poziomie życia, mobilność społeczną. To głównie młodzież 16–18 lat, mieszkańcy małych miast.

Odległa wizja federalizacji

Wizja utworzenia „państwa europejskiego” jest poza horyzontem postrzegania badanych. Nie pojawiły się głosy wskazujące na korzyści płynące z takiego rozwiązania. Przewiduje się natomiast, że Polska straciłaby swoją tożsamość, „inne kraje wchłonęłyby Polskę, doprowadziły do jej upadku”. W skrajnych przypadkach mówi się o kolejnych zaborach w kontekście pomysłu zjednoczonej Europy.

6. STOSUNEK DO MNIEJSZOŚCI SEKSUALNYCH I PRZERYWANIA CIĄŻY

Badanie ilościowe

Rok 2020 pokazał, że kwestia stosunku do mniejszości seksualnych i praw reprodukcyjnych jest ważnym tematem w debacie publicznej – zarówno w agendzie programowej kandydatów na Prezydenta RP jak i w bieżących sporach politycznych. Jest też chętnie używana przez część partii politycznych jako narzędzie mobilizowania zwolenników i delegitymizowania przeciwników w sferze publicznej. Wywołuje ona, obok kwestii przerywania ciąży, żywe społeczne emocje, skłania część obywateli do protestów, staje się pretekstem do stygmatyzowania osób nieheteronormatywnych. Dlatego też te kwestie zostały włączone do zbioru zagadnień badawczych i zostały zoperacjonalizowane w postaci pytań – zarówno w badaniu ilościowym jak i jakościowym.

Ponad połowa badanych popiera pogląd, że Polska nie jest zagrożona przez ideologię LGBT (54%). 4 na 10 badanych deklaruje, że w gronie ich najbliższych znajomych lub w rodzinie znajdują się osoby LGBT. Stosowana przez część polskich polityków strategia krytykowania obecności osób LGBT w sferze publicznej jest zauważana przez wyraźną większość badanych. Ponad 60% z nich zgadza się ze stwierdzeniem, że osoby LGBT są dyskryminowane w Polsce, a o nieskuteczności oddziaływania tej strategii dyskredytacji osób LGBT świadczy fakt, że blisko 3/4 badanych opowiada się za poglądem, że osoby LGBT są takimi samymi ludźmi jak każdy z nas. Blisko 57% badanych popiera postulat, by osoby LGBT miały możliwość zawierania małżeństw. Natomiast pogląd o prawie osób LGBT do adopcji/wychowywania dzieci polaryzuje opinie badanych, albowiem odsetek zwolenników i przeciwników tego rozwiązania prawnego jest identyczny (38%). Co czwarty badany zdecydowanie nie zgadza się ze stwierdzeniem, że istnieje ideologia LGBT, natomiast blisko 1/3 badanych popiera taki pogląd. Zwolenników zliberalizowania prawa do przerywania ciąży jest pięciokrotnie więcej (39,5%) niż zwolenników większego zaostrzenia przepisów dotyczących tej kwestii (7,4%).

Bardziej szczegółowa analiza, przeprowadzona na podstawie tabel aneksowych, wskazuje na istnienie wyraźnych linii podziałów między poszczególnymi podgrupami badanych wyróżnionych na podstawie zmiennych socjodemograficznych⁴:

1. płeć: większość kobiet (66,8%) nie zgadza się ze stwierdzeniem, że Polska jest zagrożona przez ideologię LGBT (3 na 10 badanych mężczyzn ma odmienne zdanie w tej kwestii), ponad połowa badanych kobiet zna co najmniej kilka osób LGBT w swoim najbliższym otoczeniu (4 na 10 mężczyzn deklaruje brak znajomości takich osób), 3/4 badanych kobiet i nieco mniej niż połowa badanych mężczyzn zgadza się z opinią o dyskryminacji osób LGBT w Polsce, blisko 70% kobiet opowiada się za małżeństwami jedнопłciowymi (i mniej niż połowa mężczyzn – 45,7%), blisko połowa młodych opowiada się za zliberalizowaniem prawa aborcyjnego w Polsce;
2. wiek: im młodszy badani, tym częściej deklarują, że w gronie ich najbliższych znajomych/rodziny znajduje się co najmniej kilka osób LGBT (wiek 18–19 lat – 47%, wiek 20–22 lata – 42%, wiek 23–24 lata – 37%), 62% osób w wieku 18–19 lat popiera postulat małżeństw jedнопłciowych, najwięcej przeciwników adopcji/wychowywania dzieci przez osoby LGBT jest wśród osób w wieku 23–24 lata (44,6%);
3. wielkość miejsca zamieszkania: aż 64% badanych mieszkających w największych miastach nie zgadza się z poglądem o zagrożeniu Polski przez ideologię LGBT (przeciwnie zdanie na ten temat ma co czwarty badany mieszkający na wsi), najwięcej osób mających w gronie najbliższych znajomych/rodziny osoby LGBT jest wśród mieszkańców metropolii (ponad połowa), aż 7 na 10 mieszkańców największych miast opowiada się za możliwością zawierania małżeństw przez osoby LGBT (przeciwnikami takiego postulatu jest 1/3 mieszkańców wsi), najmniej zwolenników zliberalizowania prawa do przerywania ciąży jest wśród badanych na wsi – 31,8% (natomiast takie rozwiązanie tej kwestii popiera prawie połowa mieszkańców największych miast – 48,7%);
4. status zawodowy: ponad 60% badanych uczniów i studentów zgadza się ze stwierdzeniem, że osoby LGBT są w Polsce dyskryminowane, ponad dwukrotnie więcej uczniów niż studentów popiera postulat zaostrzenia obecnie obowiązujących przepisów dotyczących przerywania ciąży (12,1% uczniów i 4,8% studentów);
5. poglądy polityczne: tezę o zagrożeniu Polski przez ideologię LGBT popiera 48,9% badanych o prawicowych poglądach politycznych i zaledwie 6,4% badanych o lewicowych poglądach politycznych; co piąty badany o poglądach prawicowych i 7 na 10 badanych o lewicowych poglądach politycznych deklaruje posiadanie co najmniej kilku osób LGBT w gronie

⁴ Zob. tabele aneksowe – blok „Stosunek do mniejszości seksualnych i przerywania ciąży”.

najbliższych znajomych/rodziny; za postulatem małżeństw jednopłciowych opowiada się zdecydowana większość osób o lewicowych poglądach politycznych (87,4%) i tylko co czwarty (25,2%) badany o prawicowych poglądach politycznych, 3/4 badanych o lewicowych poglądach politycznych popiera prawo osób LGBT do adopcji/wychowywania dzieci

(7 na 10 badanych o poglądach prawicowych ma odmienne zdanie w tej kwestii); blisko 60% osób o lewicowych poglądach politycznych opowiada się za zliberalizowaniem prawa do przerywania ciąży (natomiast co piąty badany o prawicowych poglądach politycznych jest zwolennikiem jeszcze bardziej restrykcyjnego prawa antyaborcyjnego).

Tabela 10A.
Badani o potencjalnym zagrożeniu Polski przez „ideologię LGBT”

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Czy zgadza się Pan/i ze stwierdzeniem: „Polska jest zagrożona przez ideologię LGBT”?	Zdecydowanie tak	9,8%
	Raczej tak	11,9%
	Ani tak, ani nie	23,8%
	Raczej nie	13,1%
	Zdecydowanie nie	41,4%

Źródło: IBRIS

Tabela 10B.
Deklaracje badanych na temat zakresu znajomości osób LGBT

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Czy w gronie Pana/i najbliższych znajomych lub w rodzinie znajdują się osoby LGBT?	Tak, znam kilkanaście takich osób	11,4%
	Tak, znam kilka takich osób	30,4%
	Tak, znam jedną taką osobę	15,6%
	Nie	31,5%
	Nie wiem	11,2%

Źródło: IBRIS

Tabela 10C.
Ogólny stosunek badanych do osób LGBT

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Czy zgadza się Pan/i, czy nie zgadza z następującymi stwierdzeniami: „Osoby LGBT są takimi samymi ludźmi jak każdy z nas”?	1 – Zdecydowanie się nie zgadzam	4,4%
	2	4,8%
	3	17,3%
	4	18,6%
	5 – Zdecydowanie się zgadzam	55,0%

Źródło: IBRIS

Tabela 10D.
Ocena zjawiska dyskryminacji osób LGBT w Polsce

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Czy zgadza się Pan/i, czy nie zgadza z następującymi stwierdzeniami: „Osoby LGBT są w Polsce dyskryminowane”?	1 – Zdecydowanie się nie zgadzam	7,5%
	2	8,2%
	3	23,1%
	4	27,0%
	5 – Zdecydowanie się zgadzam	34,3%

Źródło: IBRIS

Tabela 10E.
Stosunek badanych do małżeństw osób LGBT

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Czy zgadza się Pan/i, czy nie zgadza z następującymi stwierdzeniami: „Osoby LGBT powinny mieć możliwość zawierania małżeństw”?	1 – Zdecydowanie się nie zgadzam	14,3%
	2	12,2%
	3	16,6%
	4	20,6%
	5 – Zdecydowanie się zgadzam	36,3%

Źródło: IBRIS

Tabela 10F.
Stosunek badanych do praw osób LGBT w zakresie adopcji/wychowywania dzieci

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Czy zgadza się Pan/i, czy nie zgadza z następującymi stwierdzeniami: „Osoby LGBT powinny mieć prawo do adopcji/wychowywania dzieci”?	1 – Zdecydowanie się nie zgadzam	25,4%
	2	13,1%
	3	22,8%
	4	15,8%
	5 – Zdecydowanie się zgadzam	22,9%

Źródło: IBRIS

Tabela 10G.
Stosunek badanych do istnienia „ideologii LGBT”

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Czy zgadza się Pan/i, czy nie zgadza z następującymi stwierdzeniami: „Istnieje ideologia LGBT”?	1 – Zdecydowanie się nie zgadzam	25,2%
	2	10,3%
	3	32,0%
	4	15,5%
	5 – Zdecydowanie się zgadzam	16,9%

Źródło: IBRIS

Tabela 10H.
Stosunek badanych do przerywania ciąży w Polsce

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Jakie jest Pana/i stanowisko w sprawie prawa aborcyjnego w Polsce?	Powinno zostać jeszcze bardziej zaostrzone, niż jest to obecnie.	7,4%
	Powinno zostać w aktualnej formie (po decyzji TK jesienią 2020).	16,6%
	Powinno powrócić do formy sprzed decyzji TK jesienią 2020.	36,5%
	Powinno być jeszcze bardziej zliberalizowane (niż to było przed decyzją TK).	39,5%

Źródło: IBRIS

Badanie jakościowe – wyniki

Rodzina

Temat zakładania rodziny jest zasadniczo nieobecny w myślach młodego pokolenia dotyczących najbliższych dziesięciu lat. Brak planów założenia rodziny przed trzydziestką dotyczy wszystkich. Niektórzy przewidują, że może być to nawet około 35. rok życia. Własne dziecko staje się jeszcze bardziej odległą wizją. Warunkiem decyzji dotyczącej stania się rodzicem jest ustabilizowana sytuacja materialna i zawodowa, wyraźnie zauważalna w wyobrażeniach badanej młodzieży i młodych dorosłych. Kobiety nie różnią się pod tym względem od mężczyzn.

Główną barierą dla decyzji o założeniu rodziny jest nie tyle brak odpowiedniego partnera czy partnerki, ile niestabilność życia w Polsce i brak perspektyw na szybką stabilizację materialną (niskie zarobki dla młodych, konieczność zaciągnięcia kredytu na zakup mieszkania czy samochodu). Ponadto, młode pokolenie dorosłych pamięta lub nadal obserwuje trud i wysiłek swoich rodziców, aby skutecznie zarządzać domowym budżetem. Młodzi deklarują więc, że chcą zapewnić swoim dzieciom lepsze życie, ale nie chcą podzielać losu swoich rodziców, „którzy musieli odmawiać sobie najprostszyc rzeczy, żeby kupić klocki LEGO dla swojego dziecka”.

Aborcja

Nastawienie do tematu aborcji istotnie różnicuje młodych, choć dominuje otwartość w rozmowach. Ta otwarta postawa – zdaniem badanych – odróżnia ich od starszego pokolenia. Opinie są zazwyczaj jasno określone, z wyjątkiem chłopców w wieku 16–18 lat, których postawa jest dość mało wyrazista lub którzy nie podejmują rozmowy na temat aborcji (wstyd, brak opinii). To dla nich dość odległy fragment rzeczywistości – mówią: to jeszcze nie nasza sprawa; to problem kobiet, tych starszych, które zachodzą w ciążę. Zaobserwowano trzy różne postawy wobec aborcji:

1. aborcja powinna być dostępna zawsze i dla każdej kobiety, bo kobieta ma prawo decydować o swoim ciele; nie można ograniczać wolności człowieka. To postawa dominująca, hipotetycznie, wśród kobiet 19–24 lata;

2. aborcja powinna być zakazana, a z pewnością nie powinna być ogólnodostępna, „na życzenie”. Postawa wynika z przekonania, że wielu młodych ludzi jest nieodpowiedzialnych, więc potrzeba regulacji prawnej, aby ograniczyć dostęp do aborcji (że na przykład od któregoś tygodnia ciąży nie można jej usunąć);
3. aborcja powinna być dostępna w szczególnych, jasno określonych przypadkach, niezależnie od etapu ciąży – np. gwałt, ciężka choroba dziecka lub matki.

Strajki kobiet – nastawienie młodych kobiet

Strajki w Polsce mocno oddziałują na postawy młodego pokolenia. Budują poczucie braku bezpieczeństwa i braku wolności, ale też uruchamiają mechanizm ucieczkowy – pojawiają się w ich deklaracjach plany emigracyjne. Niektórzy obwiniają o obecną sytuację pokolenie swoich rodziców, w szczególności polityków. Strajki kobiet wywarły na młodych silne wrażenie, zwłaszcza dotyczy to młodych kobiet. Z jednej strony pokazały im, że kobiety są silne, że nie muszą być bierne tak jak ich mamy czy babcie. Nie muszą poddawać się tradycyjnemu wzorcowi kobiecości. Z drugiej zaś strony pozostawiły w wielu młodych kobietach liczne wątpliwości co do sensu strajkowania – ze względu na brak wpływu na decyzje rządu. Wiele z nich nie identyfikuje się z liderkami protestów z 2020 roku i stylem manifestowania, który kojarzy się badanym następująco: wulgaryzmy, krzyki, wrażenie chaosu, przemocy.

Młode kobiety biorące udział w badaniu chętnie wieszały znak błyskawicy w oknach. A nawet jeśli nie wieszały, bo rodzice na to się nie zgadzali, to pochwalały one takie zachowanie u innych. Wśród badanych kobiet dominowało przekonanie, że protesty kobiet były wprawdzie działaniem niewystarczającym, lecz zarazem niezbędnym, zapewniającym widoczność kobiet walczących o swoje prawa.

Strajki kobiet – nastawienie młodych mężczyzn

Nastawienie młodych mężczyzn do strajków kobiet jest zróżnicowane i w dużej mierze zależy od środowiska, w którym przebywają i wielkości miejsca zamieszkania.

Mieszkający w dużych miastach (w których odbywały się strajki), będący w związku z kobietą biorącą udział w strajku, bardziej identyfikują się z problemem, choć dostrzegają jego szerszy wymiar – jako protest przeciwko odbieraniu prawa wyboru i decydowania o sobie. Traktują symbol błyskawicy jako znak rozpoznawczy nowoczesnej kobiety, która wzbudza w nich podziw i uznanie, ale też poczucie ambiwalencji. W przypadku grupy wiekowej 16–18 lat, dla mieszkańców małych miast temat kobiet manifestujących w kontekście prawa aborcyjnego to dość odległy fragment rzeczywistości – mówią: to jeszcze nie nasza sprawa; to problem kobiet, tych starszych, które zachodzą w ciążę. Nie mają własnego zdania na temat strajku kobiet, nie umieją o nim rozmawiać. Przyjmują pogląd swoich rodziców, szczególnie matek, będących często przeciwko protestom. Mężczyznom z mniejszych ośrodków nie podoba się symbol błyskawicy w kontekście kobiet, bo nie pasuje do zinternalizowanego przez nich wzorca kobiecości. Ich zdaniem kobieta nie powinna kojarzyć się z agresją.

LGBT

Temat LGBT mocno oddziela świat młodych i „starych”. Obecna sytuacja osób LGBT w Polsce wzbudza silny sprzeciw młodego pokolenia, jest uznawana za dowód braku tolerancji, przykład nieludzkiego traktowania ludzi przez ludzi, głównie przez starsze pokolenie (pokolenie reprezentowane przez rodziców, polityków, obecny rząd). Wywiady pokazują, że odrzucenie osób LGBT w środowisku młodzieży czy młodych dorosłych jest oznaką „prostactwa” i „zaściankowości” – bycie nowoczesnym, otwartym i tolerancyjnym jest przedmiotem życiowych aspiracji badanych. O ile ogólny poziom tolerancji wobec osób LGBT jest wysoki i panuje jednak przekonanie, że mają one takie same prawa do zawierania małżeństw, w przypadku choroby czy śmierci partnera, o tyle jednak posiadanie dzieci przez pary jedнопłciowe

wytwarza krańcowo różne postawy (raczej akceptacja wśród kobiet i częściej negacja wśród mężczyzn).

Jedni twierdzą, że wychowywanie się dziecka bez mamy lub taty (w tradycyjnym rozumieniu) jest dla niego nieodpowiednie, takie dziecko będzie narażone na wyśmiewanie w szkole. Inni zaprzeczają temu, wskazując na licznie występujące ich zdaniem patologie w domach małżeństw heteroseksualnych, które destrukcyjnie wpływają na psychikę dziecka. Pozostali zaś nie mają opinii na ten temat – podobnie jak aborcja jest to dla nich temat jeszcze zbyt odległy. Temat LGBT ujawnia istnienie w świadomości młodego pokolenia innych obszarów nietolerancji i niezrozumienia ze strony starszych, które podyktowane są brakiem wiedzy i zaangażowania w problemy młodych np.: niebinarność, zaburzenia odżywiania, samotność, depresja i samowyluczenie społeczne.

Marsze równości

Marsze równości wzbudzają silne emocje wśród młodych. Dyskusja na temat sytuacji osób LGBT wywołuje spontaniczne komentarze na temat „parad równości”. Wśród części badanych marsze równości są postrzegane jako wydarzenia, które wizerunkowo szkodzą osobom LGBT. Obserwowane u ich uczestników zachowania są oceniane jako prowokacyjne, nachalne, raniące często uczucia religijne katolików. Co ciekawe, ta opinia dotyczy również tych badanych, którzy w innych kwestiach światopoglądowych wyrażali progresywne nastawienie. Interesujące wydaje się negatywne nastawienie młodych do zachowań w miejscach publicznych, które wskazują na orientację seksualną. Dotyczy to również zachowań par heteroseksualnych. Wydaje się, że podłoże takiego nastawienia dotyczy tematu seksualności i jej manifestacji w ogóle, kulturowego przyzwolenia na takie zachowania jedynie w sferze życia prywatnego.

Tabela 11.

Oczekiwany model rodziny wg młodych Polaków – wybrane cytaty z badań jakościowych (FGI)

Grupa	Cytaty
19–24 lata, K, średnie miasta	– <i>My nie wiemy, co będzie za rok, jaka będzie sytuacja w Polsce, a co dopiero za kilka lat. Ten rząd jest do odstawki, a kolejny też nie wiadomo, jaki będzie, biorąc pod uwagę to, co reprezentuje opozycja, o ile ona w ogóle jest. Więc na pytanie o rodzinę i dzieci na razie odpowiadam, że nie.</i>
16–18 lat, M, małe miasta	– <i>Trzeba byłoby się przede wszystkim szybko ustawić, żeby nie dorabiać się tak jak rodzice, że przez całe życie harują, też po godzinach.</i>
19–24 lat, M, średnie miasta	– <i>Teraz łatwo jest zacząć dorosłe życie, ale żeby się utrzymać na jakimś poziomie, zarobić na mieszkanie i na rodzinę, to ja tego na razie nie widzę.</i>
16–18 lat, K, małe miasta	– <i>Teraz jest czas dla mnie, muszę zainwestować w naukę, w studia i zdobyć dobrą pracę, a dopiero, gdy będę naprawdę samodzielną i niezależną, z perspektywą, że nic się nie zmieni, [będę mogła] podejmować takie decyzje na całe życie.</i>
16–18 lat, K, duże miasta	– <i>Nie chcę zafundować sobie takiego życia, jakie mieli moi rodzice, którzy zawsze ciężko pracowali, żeby mnie i mojemu bratu było dobrze. Mama szła po nocach, tata brał nocne zmiany, żebyśmy mogli wyjechać do Turcji. A to przecież nie jest jakiś szczególnie luksus teraz.</i>
19–24 lata, M, duże miasta	– <i>Nikt odpowiedzialny nie zdecyduje się na dziecko w takich czasach, kiedy nie wiadomo, czy nie będzie trzeba zaraz emigrować.</i>

Źródło: IBRIS

7. STOSUNEK DO MIGRANTÓW

Badanie ilościowe

Kwestie migracyjne od 2015 roku odgrywają coraz większą rolę w życiu publicznym w Polsce – na poziomie sporów politycznych, debaty eksperckiej dotyczącej ich wpływu na krajową gospodarkę, agendy medialnej. Polska po przystąpieniu do Unii Europejskiej w 2004 roku stała się z jednym z liderów UE pod względem liczby czasowych emigrantów – liczba emigrantów czasowych z naszego kraju w 2004 roku wynosiła 750 tys. osób, natomiast w 2020 roku 1 mln 339 tys. osób (bez danych z Wielkiej Brytanii)⁵. Od roku 2015 obserwujemy wyraźny wzrost atrakcyjności Polski jako kraju docelowego dla imigrantów zarobkowych. Dane Eurostatu wskazują, że w przypadku Polski od 2015 do 2020 roku liczba wydanych (pierwszych) zezwoleń na pobyt na terenie Unii Europejskiej przekraczała co roku próg 500 tys. zezwoleń, w roku 2020 zezwolenia wydane przez Polskę stanowiły ponad 1/4 wszystkich zezwoleń wydanych w ramach Unii Europejskiej (27 państw członkowskich) – blisko 600 tys. zezwoleń⁶. Wprawdzie pandemia COVID-19 spowolniła ten proces, ale go nie zahamowała. Dodatkowo, jesienią kryzys migracyjny, wywołany na wschodniej granicy Polski przez reżim Aleksandra Łukaszenki, wprowadził do agendy politycznej i medialnej kwestię przyjmowania do naszego kraju uchodźców. To sprawiło, że zagadnienia związane z migracjami zostały włączone do badania ilościowego jako oddzielny blok pytań.

Ankietowanych zapytano o ich stosunek do wybranych aspektów polskiej polityki migracyjnej związanych z kierunkami migracji oraz ich przyczynami. 1/3 badanych popierała pogląd, że nasz kraj powinien przyjmować obcokrajowców, którzy uciekli ze swojego kraju ze względu na konflikty wojenne i prześladowania (np. Afganistan, Syria), odmienne zdanie w tej kwestii miało blisko 30% badanych. Młodzi są zatem w sprawie przyjmowania uchodźców wyraźnie podzieleni. Mniej kontrowersji wywołuje kwestia imigrantów zarobkowych spoza Europy, albowiem prawie połowa badanych (47,4%) uważa, że Polska powinna przyjmować takie osoby, mniej niż co dziesiąty badany zdecydowanie nie zgadza się na takie działania naszego kraju (8,9%). Podobnie jak w przypadku przyjmowania uchodźców, także w odniesieniu do akceptacji migrantów z krajów odmiennych kulturowo wśród młodych można zauważyć dwa wyraźne odmienn

ne podejścia: 1/3 badanych zgadza się na działania Polski w tym obszarze, a 1/3 ankietowanych młodych nie popiera takiego podejścia naszego kraju do tej kwestii. 40% osób uważa, że Polska powinna przyjmować migrantów z krajów bliskich kulturowo (Białoruś, Ukraina), natomiast 1/4 badanych nie zgadza się na takie działania.

Szczegółowa analiza danych sondażowych dotyczących tego bloku pytań ujawnia, że⁷:

1. płeć: kobiety częściej niż mężczyźni zgadzają się z poglądem, że Polska powinna przyjmować migrantów z krajów odmiennych kulturowo (35,6% kobiet i 26,8% mężczyzn); akceptacja dla przyjmowania migrantów z krajów bliskich kulturowo jest wyższa wśród mężczyzn niż kobiet (43,3% do 37,6%);
2. wiek: przyjmowanie uchodźców jest częściej akceptowane przez młodszych badanych (18–19 lat – 41,7%, 20–22 lata – 40,5%) niż starszych (23–24 lata – 18,2%), na przyjmowanie migrantów z krajów odmiennych kulturowo nie zgadzają się najczęściej osoby w wieku 23–24 lat (43,7%), na przyjmowanie migrantów z krajów bliskich kulturowo nie zgadza się tylko co piąty badany z grupy wiekowej 18–19 lat;
3. wielkość miejsca zamieszkania: ponad połowa mieszkańców miast z 50–250 tys. mieszkańców (55,5%) i ponad połowa młodych mieszkańców metropolii (54,5%) popiera pogląd, że Polska powinna przyjmować obcokrajowców spoza Europy, którzy przyjeżdżają do Polski w celach ekonomicznych/zarobkowych;
4. status zawodowy: 4 na 10 uczniów i 4 na 10 studentów uważa, że Polska powinna przyjmować migrantów z krajów bliskich kulturowo (1/4 badanych z obu tych podgrup nie popiera takiego podejścia do tej kwestii);
5. poglądy polityczne: aż 50% osób o prawicowych poglądach politycznych nie zgadza się z tezą, że Polska powinna przyjmować uchodźców (53,5% osób o poglądach lewicowych ma odmienne zdanie w tej kwestii), najwięcej osób akceptujących przyjmowanie imigrantów ekonomicznych spoza Polski znajduje się wśród osób o lewicowych poglądach politycznych (58,3%), większość osób deklarujących prawicowe poglądy polityczne (51,9%) jest przeciwnikami przyjmowania przez nasz kraj migrantów z krajów odmiennych kulturowo (akceptację dla przyjmowania wyraża 53% osób o lewicowych poglądach politycznych), na przyjmowanie migrantów z Białorusi i Ukrainy nie zgadzają się częściej osoby o prawicowych poglądach politycznych niż osoby deklarujące poglądy lewicowe (32,8% do 15,3%).

⁵ GUS, *Informacja o rozmiarach i kierunkach czasowej emigracji z Polski w latach 2004–2020*, 25 października 2021, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/migracje-zagraniczne-ludnosc/informacja-o-rozmiarach-i-kierunkach-czasowej-emigracji-z-polski-w-latach-2004-2020,2,14.html> [23 listopada 2021].

⁶ Zob. Eurostat, *First permits by reason*, online data code: TPS00170, 9 listopada 2021, <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00170/default/table?lang=en> [23 listopada 2021].

⁷ Zob. tabele aneksowe – blok „Stosunek do migrantów”.

Tabela 12A.
Stosunek badanych do przyjmowania przez Polskę uchodźców

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Czy Pana/i zdaniem Polska powinna przyjmować... – Obcokrajowców spoza Europy, którzy przyjeżdżają do Polski, uciekając przed wojną i prześladowaniami np. z Afganistanu, Syrii?	1 – Zdecydowanie się nie zgadzam	14,8%
	2	14,7%
	3	36,5%
	4	20,0%
	5 – Zdecydowanie się zgadzam	13,9%

Źródło: IBRIS

Tabela 12B.
Stosunek badanych do przyjmowania przez Polskę imigrantów ekonomicznych

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Czy Pana/i zdaniem Polska powinna przyjmować... – Obcokrajowców spoza Europy, którzy przyjeżdżają do Polski, w celach ekonomicznych, zarobkowych?	1 – Zdecydowanie się nie zgadzam	8,9%
	2	9,0%
	3	34,7%
	4	32,1%
	5 – Zdecydowanie się zgadzam	15,3%

Źródło: IBRIS

Tabela 12C.
Stosunek badanych do przyjmowania przez Polskę imigrantów z innego kręgu kulturowego

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Czy Pana/i zdaniem Polska powinna przyjmować... – Migrantów z krajów odmiennych kulturowo (inna religia, odległy język)?	1 – Zdecydowanie się nie zgadzam	15,8%
	2	16,9%
	3	36,3%
	4	20,2%
	5 – Zdecydowanie się zgadzam	10,9%

Źródło: IBRIS

Tabela 12D.
Stosunek badanych do przyjmowania przez Polskę imigrantów z sąsiednich państw

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Czy Pana/i zdaniem Polska powinna przyjmować... – Migrantów z krajów bliskich kulturowo, np. Ukraińców, Białorusinów?	1 – Zdecydowanie się nie zgadzam	12,2%
	2	12,8%
	3	34,4%
	4	25,4%
	5 – Zdecydowanie się zgadzam	15,0%

Źródło: IBRIS

8. RYNEK PRACY I ZWIĄZKI ZAWODOWE W POLSCE

Badanie ilościowe

Wśród badanych preferowaną formą zatrudnienia jest umowa o pracę. Wybiera ją aż 65% badanych. Podzielone są natomiast poglądy w kwestii tego, czy umowy cywilnoprawne są korzystne, czy niekorzystne dla pracownika. Podział dotyczy również ograniczenia umów śmieciowych. Jednak 42,4% badanych popiera to rozwiązanie, przy 22,7% odpowiedzi przeciwnych. Podział wśród młodych występuje również przy pytaniu dotyczącym efektywności pracy zdalnej. Częściej wybierany jest pogląd, że praca zdalna nie ogranicza efektywności (41%). Tylko 21,6% badanych zapisałoby się do związków zawodowych, gdyby miało taką możliwość. To jednak i tak więcej, niż wynosi wskaźnik uzwiązkowienia. Według najnowszych danych CBOS przynależność do związków zawodowych deklaruje 5,5% ogółu badanych i 10% pracowników najemnych⁸. 41,2% uważa, że związki dbają przede wszystkim o interes pracowników. 24,8% uważa, że dbają o interes własnej organizacji. Reszta badanych nie ma zdania w tej sprawie. Poniżej zaprezentowano wnioski wynikające z analizy tabel anekswych zawierających odpowiedzi na blok pytań dotyczących zagadnień związanych z rynkiem pracy i związkami zawodowymi.

Wyraźnie zarysowuje się tendencja, że młode kobiety częściej od młodych mężczyzn wskazują odpowiedzi, które mogą zostać przypisane do socjaldemokratycznej wizji rynku pracy, uwzględniającej ingerencję państwa w rynek pracy i silną pozycję związków zawodowych w stosunkach przemysłowych. Kobiety częściej wybierają umowę o pracę. Różnica wynosi 8,5 p.p. Kobiety zdecydowanie rzadziej wybierają działalność gospodarczą. Tylko 6,5% młodych kobiet chciałoby prowadzić własną

firmę. Różnica względem mężczyzn wynosi -10,1 p.p. Kobiety rzadziej niż mężczyźni stają w obronie umów cywilnoprawnych. Różnica wynosi 5,7 p.p. Kobiety rzadziej niż mężczyźni deklarują poglądy antyzwiązkowe. Różnica wynosi 13,5 p.p.

Drugą wyraźną tendencją jest wzrost aprobaty dla zatrudnienia w oparciu o umowę o pracę wraz z wiekiem. Im starsi badani, tym częściej wybierają oni umowę o pracę. W grupie najstarszej jest to aż 76,8%. W tej grupie wyraźnie rośnie też poparcie dla postulatu ograniczenia umów śmieciowych. Ten pogląd wyraża 58,7% w grupie wiekowej 23–24 lata. W tej grupie zarazem rośnie jednak sceptycyzm wobec perspektywy zapisania się do związków zawodowych. Negatywnie do takiej perspektywy odnosi się 40,5% osób w grupie wiekowej 23–24 lata.

Umowa o pracę jest najbardziej atrakcyjna dla mieszkańców wsi – wybiera ją 69,7% badanych. Wraz ze wzrostem liczebności miejsca zamieszkania rośnie aprobatą dla perspektywy pracy w oparciu o umowę cywilnoprawną. W metropoliach wybiera ją jednak nadal tylko 17,8% badanych.

Osoby o poglądach lewicowych częściej niż osoby o poglądach prawicowych wyrażają się negatywnie o zatrudnieniu w oparciu o umowy cywilnoprawne. Zwraça uwagę rozbieżność w ocenach pracy zdalnej przez deklarujących lewicowców i prawicowców. Aż 47,2% lewicowców uważa, że praca zdalna nie prowadzi do obniżenia efektywności pracownika. Takiego zdania jest tylko 31,1% osób o poglądach prawicowych. Osoby deklarujące poglądy lewicowe lepiej oceniają też związki zawodowe w porównaniu z grupą deklarującą poglądy prawicowe. Różnica w częstotliwości występowania pozytywnych ocen wynosi 9 p.p.

⁸ CBOS, Komunikat z badań Nr 140/2021: „Związki zawodowe w Polsce”, listopad 2021, s. 3.

Tabela 13A.
Preferowana przez badanych forma prawna zatrudnienia

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Gdyby miał/a Pan/i podjąć nową pracę, jaki rodzaj umowy by Pan/i preferował/a?	Umowa zlecenie/o dzieło	11,8%
	Umowa o pracę	65,5%
	B2B – jednoosobową działalność gospodarczą	11,7%
	Trudno powiedzieć/Nie mam preferencji	11,0%

Źródło: IBRIS

Tabela 13B.
Ocena umów prekaryjnych pod względem korzyści ekonomicznych

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Jak Pan/i sądzi, czy pracownik zatrudniony na umowę zlecenie lub o dzieło...?	Zdecydowanie zyskuje	5,9%
	Raczej zyskuje	22,6%
	Ani zyskuje, ani traci	30,1%
	Raczej traci	22,2%
	Zdecydowanie traci	8,2%
	Nie wiem	11,1%

Źródło: IBRIS

Tabela 13C.
Stosunek do ograniczenia skali umów prekaryjnych

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Jak Pan/i sądzi, czy skala zatrudnienia na podstawie tzw. umów śmieciowych (czyli umów zlecenie lub umów o dzieło) powinna być w Polsce prawnie ograniczona?	Zdecydowanie tak	14,2%
	Raczej tak	28,2%
	Ani tak, ani nie	34,7%
	Raczej nie	15,8%
	Zdecydowanie nie	6,9%

Źródło: IBRIS

Tabela 13D.
Ocena efektywności pracy zdalnej

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Czy Pana/i zdaniem, praca zdalna obniża efektywność pracownika?	Zdecydowanie tak	7,6%
	Raczej tak	23,3%
	Ani tak, ani nie	28,0%
	Raczej nie	28,9%
	Zdecydowanie nie	12,1%

Źródło: IBRIS

Tabela 13E.
Deklarowana gotowość zapisania się do związku zawodowego

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Gdyby miał/a Pan/i taką możliwość, czy zapisałby się Pan/zapisałaby się Pani do związku zawodowego?	Zdecydowanie tak	5,2%
	Raczej tak	16,4%
	Ani tak, ani nie	45,9%
	Raczej nie	25,8%
	Zdecydowanie nie	6,8%

Źródło: IBRIS

Tabela 13F.

Ocena przedmiotu działania związków zawodowych

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
W Pana/i opinii, o co przede wszystkim walczą związki zawodowe?	Przed wszystkim o interes pracowników	41,2%
	Przed wszystkim o interes własnej organizacji	24,8%
	Trudno powiedzieć	34,0%

Źródło: IBRIS

Badanie jakościowe – wyniki

Postrzeganie pracy

Temat pracy znajduje się na jednym z czołowych miejsc w hierarchii wartości życiowych badanej grupy młodych Polaków. Już na etapie szkoły średniej zakłada się, że nauka, studia stanowią etap przejściowy, a celem jest znalezienie „dobrej” pracy. Głównym wyznacznikiem „dobrej” pracy są wysokie zarobki, choć podkreślane jest również znaczenie przyjemności i poczucia, że praca rozwija, czyli pozwala zdobywać kompetencje i buduje karierę zawodową.

Stała praca jest postrzegana jako oczywistość, jako środek do osiągnięcia stabilizacji materialnej i jako sposób na samorealizację. Praca nie może zbyt męczyć ani zajmować zbyt wiele czasu – to oczekiwanie dominuje wśród młodych. Nie chcą pracować jak rodzice, czyli zbyt ciężko, zbyt długo, na niejasnych warunkach – rodzice są na etacie, czyli powinni pracować osiem godzin dziennie, a często mają nadgodziny.

Wszyscy planują pracować – zarówno kobiety jak i mężczyźni. Wizerunek kobiet niepodejmujących aktywności zawodowej jest zdecydowanie nieatrakcyjny: kura domowa, leniwa, żerująca na partnerze, ma pusto w głowie. Mężczyźni, przynajmniej w deklaracjach, nie chcą partnerek nieaktywnych zawodowo, choć zakładają, że okresowo, szczególnie po urodzeniu dziecka, kobieta nie będzie pracować, bo dziecko jest ważniejsze. Niepodejmowanie pracy w przypadku mężczyzny nie jest w ogóle brane pod uwagę.

Formy zatrudnienia

Wiedza młodzieży i młodych dorosłych na temat różnych form zatrudnienia jest ograniczona i powierzchowna. W opisie indywidualnych stosunków pracy posługują się często zasłyszczanymi opiniami na ich temat, oceniają je na podstawie obserwacji życia zawodowego swoich rodziców. Wśród badanych dominuje oczekiwanie podjęcia pracy etatowej. Jako główne atuty tej formy zatrudnienia cenią stabilizację i prawo do płatnego urlopu.

Dla niektórych aspiracyjne jest „bycie na swoim”, prowadzenie własnej firmy. Niezależnie od tych aspiracji wydaje się, że poziom świadomości młodego pokolenia w kwestii mocnych i słabych stron bycia przedsiębiorcą jest niski. Umowy prekaryjne wytwarzają na ogół negatywne skojarzenia w kontekście pracy docelowej, choć wiedza na ich temat jest raczej słaba. Na obecnym etapie doceniają ulgę podatkową do 26. roku życia. Młodzi nie wierzą w stabilność systemu emerytalnego, natomiast zależy im na ubezpieczeniu zdrowotnym, żeby nie trzeba było pracować, gdy jest się chorym. Negatywnym punktem odniesienia dla ich ocen i porównań są ich rodzice, którzy obawiają się choroby – żeby terminowo realizować obowiązki zawodowe, muszą pracować nawet w czasie choroby.

9. POLITYKA MIESZKANIOWA W POLSCE

Badanie ilościowe

39,3% badanych uważa, że państwo powinno regulować poziom czynszów w mieszkaniach. Przeciwnego zdania jest 25,1%. Jeszcze większa grupa osób, 48,6%, poparło pogląd, że państwo powinno budować mieszkania na wynajem. Przeciwnego zdania jest 19% badanych. Należy zwrócić jednak uwagę, że ponad połowa badanych wolałaby w perspektywie najbliższych pięciu lat wziąć kredyt na dom lub mieszkanie (51,3%). Jako opcję preferowaną 31,3% respondentów wskazało wynajem. Z mniejszym entuzjazmem został przez badanych przyjęty postulat wprowadzenia podatku od wartości nieruchomości. Takie rozwiązanie poparło 24,8% ankietowanych. Przeciwno podatkowi opowiedziało się 38,9%. Poniżej zostały zaprezentowane najważniejsze ustalenia badawcze wynikające z analizy odpowiedzi na pytania w ramach tego bloku, w zależności od płci, wieku, miejsca zamieszkania, statusu zawodowego i poglądów politycznych badanych osób.

Polityka mieszkaniowa jest kolejnym obszarem, w którym kobiety częściej niż mężczyźni wskazywali na rozwiązania typowe dla socjaldemokratycznej wizji państwa. Przykładowo regulację czynszów wskazało o 9,2 p.p. więcej kobiet niż mężczyzn. W przypadku postulatu budowy mieszkań na wynajem wsparcie dla tego rozwiązania wyraziło 54% kobiet oraz 43% mężczyzn. Wprowadzenie podatku od wartości nieruchomości częściej popierali mieszkańcy dużych miast niż wsi. Różnica wyniosła 9,4 p.p.

Przeciwko regulacji czynszów przez państwo zdecydowanie częściej wypowiadały się osoby o poglądach prawicowych. Poparcie dla tego rozwiązania wyraziło o 20 p.p. więcej osób deklarujących swoje poglądy jako prawicowe niż w grupie deklarującej poglądy lewicowe. W przypadku postulatu budowy mieszkań na wynajem różnica ta wyniosła 10,4 p.p. Warto odnotować, że osoby o poglądach prawicowych deklarują większe przywiązanie do posiadania własnego mieszkania lub domu na własność. Różnica w poparciu dla tej postawy na rzecz osób o poglądach prawicowych wynosi 9,2 p.p.

Tabela 14A.

Stosunek badanych do aktywności regulacyjnej państwa – koszty wynajmu mieszkania

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Państwo powinno regulować wysokość czynszów mieszkaniowych.	1 – Zdecydowanie się nie zgadzam	13,6%
	2	11,5%
	3	35,6%
	4	25,5%
	5 – Zdecydowanie się zgadzam	13,9%

Źródło: IBRIS

Tabela 14B.

Stosunek badanych do aktywności regulacyjnej państwa – aktywna polityka mieszkaniowa państwa

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Państwo powinno budować mieszkania na wynajem.	1 – Zdecydowanie się nie zgadzam	10,3%
	2	8,7%
	3	32,4%
	4	30,8%
	5 – Zdecydowanie się zgadzam	17,8%

Źródło: IBRIS

Tabela 14C.
Stosunek badanych do wprowadzenia podatku katastralnego

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Należy wprowadzić dodatkowy podatek od wartości nieruchomości.	1 – Zdecydowanie się nie zgadzam	21,8%
	2	17,1%
	3	36,4%
	4	17,3%
	5 – Zdecydowanie się zgadzam	7,5%

Źródło: IBRIS

Tabela 14D.
Plany badanych w zakresie zaspokojenia ich potrzeb mieszkaniowych

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Czy w perspektywie najbliższych 5 lat woli Pan/i wynajmować mieszkanie, czy zaciągnąć kredyt na własny dom/mieszkanie?	Zdecydowanie wolę wynajmować mieszkanie.	10,9%
	Raczej wolę wynajmować mieszkanie.	20,4%
	Raczej wolę wziąć kredyt na własne mieszkanie/dom.	29,3%
	Zdecydowanie wolę wziąć kredyt na własne mieszkanie/dom.	22,0%
	Trudno powiedzieć/nie dotyczy	17,4%

Źródło: IBRIS

Badanie jakościowe – wyniki

Mieszkanie

Własne mieszkanie jest jednym z głównych życiowych celów młodych ludzi. W perspektywie kolejnych dziesięciu lat chcą mieć swoje mieszkanie, na własność. Młodzi badani odrzucają perspektywę wzięcia kredytu hipotecznego. Własne mieszkanie daje poczucie niezależności, bezpieczeństwa (każdy chce mieć własne gniazdko) i wolności (mogę robić to, co chcę, nie muszę nikogo pytać, czy mogę powiesić półkę). Dla znacznej części badanych posiadanie własnego domu oznacza jeszcze więcej korzyści niż posiadanie mieszkania (więcej niezależności, swobody; własny ogródek i garaż). Własny dom to symbol wysokiego statusu materialnego i w tym kontekście jest postrzegany jako zbyt trudno osiągalny cel.

Młodzi mieszkańcy małych miast są szczególnie zorientowani na zbudowanie własnego domu – „pobudować się” to marzenie wielu z nich, to powód, dla którego stają się obiektem podziwu w rodzinie, wśród znajomych. Wynajem mieszkania jest postrzegany jako etap przejściowy i oby jak najkrótszy, bo docelowo trzeba uzyskać status właściciela nieruchomości. Młodzi ludzie nie wyobrażają sobie życia przez wiele lat w wynajętym mieszkaniu – świadczyłoby to o ich nieudolności życiowej i byłoby traktowane jako porażka.

Kredyt to natomiast najmniej pożądanym sposobem finansowania własnego mieszkania/domu dla badanej grupy młodych Polaków. Powodem takiego nastawienia jest fakt, że byli często świadkami problemów swoich rodziców związanych ze spłaceniem kredytu mieszkaniowego. Doświadczyli osobiście spadku poziomu życia, gdy raty kredytu pochłaniały znaczną część miesięcznych dochodów całej rodziny. Są świadomi, jakie są realne, niewymierne koszty zaciągania kredytów: ograniczone możliwości konsumpcyjne, ciągły stres związany z terminowością spłaty rat kredytu. Sporadycznie formułowane są oczekiwania socjalnego wsparcia ze strony państwa skierowanego do młodych w zakresie możliwości zamieszkania „na swoim”.

10. SŁUŻBA ZDROWIA W POLSCE

Badanie ilościowe

Negatywnie lub zdecydowanie negatywnie jakość służby zdrowia w Polsce ocenia 64,3% badanych. Przeciwny pogląd wyraża 15% ankietowanych. 45,6% badanych zgodziłoby się płacić wyższą składkę zdrowotną, gdyby doprowadziło to do poprawy jakości świadczeń zdrowotnych. Jednocześnie tylko 1/4 badanych uważa, że podwyższenie składki zdrowotnej rzeczywiście doprowadzi do poprawy jakości świadczeń zdrowotnych. Za prywatyzacją służby zdrowia opowiada się 28,4% badanych. Przeciwnego zdania jest 40,7% respondentów. W kolejnych akapitach omówiono dane sondażowe z tego bloku pytań, które obejmują odpowiedzi udzielone przez różne podgrupy badanych.

Należy zauważyć, że kobiety zdecydowanie bardziej krytycznie oceniają funkcjonowanie służby zdrowia. Pozytywną ocenę wystawia jej 9,9% kobiet i 19,9% mężczyzn. Należy podkreślić, że po raz kolejny potwierdza się, że kobiety w Polsce mają silniej zinternalizowaną wizję państwa socjaldemokratycznego. Prywatyzacji służby zdrowia sprzeciwia się 46% kobiet i 35,6% mężczyzn. Należy podkreślić, że negatywne postrzeganie służby zdrowia w Polsce rośnie wraz z wiekiem młodzieży i młodych dorosłych, podobnie jak stopień niewiary w poprawę systemu ochrony zdrowia.

Relatywnie najlepiej system ochrony zdrowia oceniają młodzi mieszkańcy wsi. Taką ocenę wystawiło mu 22,1% mieszkańców wsi. Najbardziej krytyczni są mieszkańcy miast średniej wielkości. Pozytywną ocenę systemowi wystawiło 7,1% badanych, wyraźnie mniej niż w przypadku miast dużych (13,7%). Ciekawe zjawisko można zaobserwować w przypadku wiary w pozytywną korelację między podnoszeniem wysokości składki zdrowotnej a poprawą jakości świadczonych usług. W taką zależność wierzy 28% mieszkańców wsi i 26,5% mieszkańców dużych miast. W przypadku miast małych i średnich przekonanie to oscyluje w granicach 20%. Należy zwrócić uwagę, że poparcie dla prywatyzacji służby zdrowia częściej niż niechęć do tego rozwiązania wyrażają osoby pracujące (niezależnie od formy prawnej), sprzeciwiają się zaś tej koncepcji uczniowie, studenci i osoby bezrobotne.

Osoby deklarujące poglądy prawicowe zdecydowanie częściej deklarują niewiarę w podnoszenie jakości służby zdrowia poprzez podwyższanie wysokości składki zdrowotnej. Taki pogląd wyraża 52,8% osób o poglądach prawicowych i 36,2% o poglądach lewicowych. Z kolei ponad połowa (52,7%) osób o poglądach lewicowych jest przeciwko prywatyzacji służby zdrowia. W przypadku osób deklarujących poglądy prawicowe przeważają wskazania poparcia dla prywatyzacji (40,4%). Przeciwny pogląd deklaruje 31,9% osób o poglądach prawicowych.

Tabela 15A.

Ocena funkcjonowania służby zdrowia w Polsce

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Jak ocenia Pan/i funkcjonowanie polskiej służby zdrowia?	Zdecydowanie pozytywnie	1,8%
	Raczej pozytywnie	13,2%
	Ani pozytywnie, ani negatywnie	26,0%
	Raczej negatywnie	38,3%
	Zdecydowanie negatywnie	20,7%

Źródło: IBRIS

Tabela 15B.

Stosunek badanych do podwyższenia składki zdrowotnej

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Podwyższenie składki zdrowotnej poprawiłoby jakość funkcjonowania służby zdrowia w Polsce.	1 – Zdecydowanie się nie zgadzam	22,4%
	2	19,0%
	3	33,8%
	4	16,7%
	5 – Zdecydowanie się zgadzam	8,1%

Źródło: IBRIS

Tabela 15C.
Gotowość badanych do płacenia wyższej składki zdrowotnej

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Zgadzam się płacić wyższą składkę, jeśli poprawi się jakość służby zdrowia.	1 – Zdecydowanie się nie zgadzam	13,2%
	2	10,1%
	3	31,0%
	4	31,5%
	5 – Zdecydowanie się zgadzam	14,1%

Źródło: IBRIS

Tabela 15D.
Stosunek badanych do prywatnej służby zdrowia

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Służba zdrowia powinna zostać sprywatyzowana i każdy powinien się sam ubezpieczać w prywatnej ubezpieczalni.	1 – Zdecydowanie się nie zgadzam	18,7%
	2	22,0%
	3	30,9%
	4	16,7%
	5 – Zdecydowanie się zgadzam	11,8%

Źródło: IBRIS

11. SYSTEM EDUKACJI W POLSCE

Badanie ilościowe

Aż 52,7% badanych negatywnie ocenia system edukacji w Polsce. Przeciwnego zdania jest 18,3% respondentów. Propozycję wprowadzenia płatnych studiów (wspartych systemem stypendialnym) odrzuca 57,5% badanych. Aprobuje ją 19,7% respondentów. Po raz kolejny potwierdza się, że młode polskie kobiety częściej od swoich rówieśników podzielają socjaldemokratyczną wizję państwa. Koncepcję wprowadzenia płatnych studiów odrzuca aż 68,9% kobiet i 46,7% mężczyzn.

Należy odnotować również, że sprzeciw wobec wprowadzenia płatnych studiów jest silniejszy wśród respondentów z dużych miast (67,5%) niż w gronie osób mieszkających na wsi (50,7%). Choć trzeba też

podkreślić, że również na wsi liczba przeciwników płatnych studiów niemal dwukrotnie przeważa nad gronem zwolenników tego rozwiązania (26,7%). Jedyną grupą zawodową, w której przeważa poparcie dla wprowadzenia płatnych studiów, są osoby prowadzące własną firmę. W pozostałych grupach wyodrębnionych w oparciu o status zawodowy przeważają osoby sprzeciwiające się wprowadzeniu płatnych studiów.

Grupą, w której sprzeciw wobec płatnych studiów jest relatywnie najmniej powszechny, są respondenci o poglądach prawicowych (41,7%). Znacznie częściej przeciwko wprowadzeniu płatnych studiów opowiadają się w większości badani o poglądach centrowych (49,5%) i lewicowych (70,2%).

Tabela 16A.

Ocena funkcjonowania systemu edukacji w Polsce

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Jak ocenia Pan/i system edukacji w Polsce?	Zdecydowanie pozytywnie	1,9%
	Raczej pozytywnie	16,5%
	Ani pozytywnie, ani negatywnie	29,0%
	Raczej negatywnie	35,7%
	Zdecydowanie negatywnie	17,0%

Źródło: IBRIS

Tabela 16B.

Stosunek badanych do bezpłatnych studiów wyższych

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Czy studia w Polsce powinny być płatne, wspomagane tylko systemem stypendialnym dla najzdolniejszych?	Zdecydowanie tak	5,0%
	Raczej tak	14,7%
	Ani tak, ani nie	22,8%
	Raczej nie	30,5%
	Zdecydowanie nie	27,0%

Źródło: IBRIS

12. STOSUNEK DO ZMIANY KLIMATU

Badanie ilościowe

52,5% badanych jest przekonanych, że zmiany klimatu są głównie spowodowane przez działalność człowieka. Pogląd, że zmiana klimatu jest spowodowana w jednakowym stopniu przez działalność człowieka i naturalne zmiany w środowisku, podziela 34,2% ankietowanych. Sprawy zmian klimatycznych za istotne uważa 71% badanych. Za nieistotne 9,3% respondentów. Młode kobiety są częściej od swoich rówieśników przekonani o antropogenicznym charakterze źródeł zmiany klimatu. Pogląd taki wyraża 58,6% badanych kobiet i 46,7% badanych mężczyzn. Co więcej, sprawy zmian klimatycznych istotne dla siebie uznaje aż 78,1% młodych kobiet i 64,2% młodych mężczyzn.

Przekonanie o istotności zmian klimatycznych wyrażają najczęściej osoby w wieku 20–22 lata. W tej grupie

wiekowej taki pogląd wyraża 79,1% kobiet i mężczyzn. W konsekwencji przekonanie o istotności zmian klimatycznych podziela 82,2% studentów. Co ciekawe przekonanie to jest rzadziej podzielane przez uczniów (63,2%), co może świadczyć o przesyleniu najmłodszych odbiorców komunikatami dotyczącymi zmian klimatu. Stosunek do źródeł zmian klimatycznych silnie różnicuje młode pokolenie wzdłuż osi autoidentyfikacji prawica-lewica. Przekonanie, że zmiany klimatyczne spowodowane są głównie działalnością człowieka, podziela tylko 28,2% prawicowców i aż 73,3% lewicowców. Sprawy klimatu za istotne uznaje 86,8% młodych Polaków deklarujących lewicowe poglądy polityczne i 54,6% młodych obywateli o autoidentyfikacji prawicowej.

Tabela 17B.

Stosunek badanych do kwestii klimatu i polityki klimatycznej

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Na ile sprawy klimatu i polityka klimatyczna są dla Pana/i kwestiami istotnymi?	Bardzo istotne	24,1%
	Raczej istotne	46,9%
	Ani istotne, ani nieistotne	19,7%
	Raczej nieistotne	7,4%
	Zdecydowanie nieistotne	1,9%

Źródło: IBRIS

Tabela 17A.

Ocena przyczyn zmian klimatu

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Od czego Pana/i zdaniem zależy zmiana klimatu?	Zmiana klimatu jest spowodowana głównie przez działania człowieka.	52,5%
	Zmiana klimatu jest spowodowana głównie przez naturalne zmiany w środowisku.	10,2%
	Zmiana klimatu jest spowodowana w jednakowym stopniu przez działalność człowieka i naturalne zmiany w środowisku.	34,2%
	Moim zdaniem nie ma takiego zjawiska jak zmiana klimatu.	3,0%

Źródło: IBRIS

Badanie jakościowe – wyniki

Zmiany klimatyczne

Kwestia zmian klimatycznych zdecydowanie polaryzuje badanych. Polska młodzież i młodzi dorośli prezentują skrajnie różne opinie w kwestii przyczyn zmian klimatycznych i ich konsekwencji. Jedni wyrażają przekonanie o tym, że to realne zagrożenie dla nich i dla kolejnych pokoleń. Wskazują na to, że zmiany klimatyczne są już odczuwalne (anomalie pogodowe, brak śniegu zimą). Deklarują, że młodzi powinni brać udział w młodzieżowym strajku klimatycznym, zabierać głos, edukować starsze pokolenia nieświadome negatywnego oddziaływania cywilizacji na środowisko i klimat. Są to głównie badani z większych miast. Ten pogląd znacznie częściej prezentują kobiety. Pozostali uważają, że problem jest wykreowany przez media. Ich zdaniem to moda, typowo medialny temat, a Ziemia przechodziła już podobne zmiany w poprzednich epokach.

Poziom zaangażowania badanych w działania zmierzające do zahamowania zmian klimatycznych jest w kontekście ich codziennych zachowań zróżnicowany. Jedni wskazują na konieczność segregowania śmieci, oszczędzania wody, redukcji ilości zjadanego mięsa itd. Deklarują z zaangażowaniem, że zachowania te są ich nawykiem, że próbują wpłynąć na rodziców i dziadków, aby zmienili swoje przyzwyczajenia. Inni badani uważają, że jako jednostki nic nie działają. Ich zdaniem odpowiedzialność za skutki zmian klimatycznych powinny wziąć na siebie władze państwowe i biznes.

Dyskusja na temat zmian klimatycznych obejmuje: kwestię kopalń w Polsce, korzystanie z odnawialnych źródeł energii. Badani dostrzegają, że szybkie zamknięcie kopalń w naszym kraju może być niewykonalne lub skutkować negatywnymi konsekwencjami dla obywateli. Wskazują również na zbyt dużą opieszałość rządu (zarówno obecnego jak i poprzednich) w kontekście rozwijania odnawialnych źródeł energii.

13. AKTYWNOŚĆ W INTERNECIE

Badanie ilościowe

Ze zdaniem: „Nie boję się inwigilacji w Internecie, ponieważ nie robię nic nielegalnego” zgadza się 59,9% badanych. Jednocześnie ze zdaniem: „Państwo powinno kontrolować Internet, żeby przeciwdziałać możliwym przestępstwom jak terroryzm czy nielegalne treści” nie zgadza się 45,5% badanych. Jeszcze mniejsza jest akceptacja dla ingerencji państwa w przestrzeń mediów społecznościowych. Ze zdaniem: „Facebook to prywatny portal i powinien mieć możliwość kasowania treści niezgodnych ze swoim regulaminem” zgadza się 61,1% badanych. Z powyższym stwierdzeniem zdecydowanie częściej zgadzają się młode kobiety (68,2%) niż młodzi mężczyźni (54,3%)

Najsilniejszą aprobatę dla podejścia: „Nie boję się inwigilacji w Internecie, ponieważ nie robię nic nielegalnego” odnotowano w gronie mieszkańców wsi (67,1%).

Z kolei w dużych miastach pogląd ten podzielało 50,9% respondentów. Co ciekawe, badani identyfikujący się z lewicą bardzo popierali pogląd, że Facebook ma prawo w pełni decydować o treściach publikowanych na łamach należącej do tej firmy platformy społecznościowej. Taki pogląd wyraziło 72,8% młodych lewicowców i 55,1% młodych prawicowców.

Ponadto przeważająca część badanych deklarujących poglądy lewicowe (61,0%) odrzucała pogląd, że państwo powinno kontrolować Internet, żeby przeciwdziałać możliwym przestępstwom jak terroryzm czy nielegalne treści. W przypadku osób o autoidentyfikacji prawicowej taki pogląd odrzucało 40,4% respondentów.

Tabela 18A.

Stosunek badanych do inwigilacji użytkowników Internetu

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Nie boję się inwigilacji w Internecie, ponieważ nie robię nic nielegalnego.	1 – Zdecydowanie nie zgadzam się	5,4%
	2	9,7%
	3	25,1%
	4	30,7%
	5 – Zdecydowanie zgadzam się	29,2%

Źródło: IBRIS

Tabela 18B.

Stosunek badanych do kontrolowania Internetu przez państwo

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Państwo powinno kontrolować Internet, żeby przeciwdziałać możliwym przestępstwom jak terroryzm czy nielegalne treści.	1 – Zdecydowanie nie zgadzam się	24,7%
	2	20,8%
	3	27,4%
	4	18,0%
	5 – Zdecydowanie zgadzam się	9,1%

Źródło: IBRIS

Tabela 18C.

Stosunek badanych do cenzurowania treści publikowanych na Facebooku

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Facebook to prywatny portal i powinien mieć możliwość kasowania treści, które są niezgodne z jego regulaminem.	1 – Zdecydowanie nie zgadzam się	4,8%
	2	7,1%
	3	27,1%
	4	32,8%
	5 – Zdecydowanie zgadzam się	28,3%

Źródło: IBRIS

14. OSOBY MŁODE WOBEC PANDEMII COVID-19

Badanie ilościowe

46,2% młodych Polek i Polaków nie obawia się zachorowania na COVID-19. Taką obawę wyraża 32,8% badanych. Sytuacja wygląda odmiennie w przypadku obawy o zachorowanie jednej z osób bliskich. Taką obawę wyraża 50,3% badanych. Nie podziela jej grupa 29,2% respondentów. Natomiast nad obawą o zachorowanie osoby bliskiej przeważa obawa przed wprowadzeniem kolejnego lockdownu. Obawę taką wyraża 54,0% badanych. 44,9% respondentów uważa szczepienia za skuteczny sposób walki z pandemią. Za nieskuteczną metodę szczepionki uznaje 28,9% młodych Polek i Polaków. Pomysł wprowadzenia obowiązkowych szczepień popiera 34,6% badanych. Jednak sprzeciwia mu się 45,0% respondentów. W badanej grupie zaszczepienie przeciwko COVID-19 zadeklarowało 51,9% badanych. 39,5% zadeklarowało, że nie poddało się procedurze szczepienia. 8,6% odmówiło odpowiedzi. Jako główne powody odmowy szczepienia wskazano następujące twierdzenia: „Szczepionki są nieprzetestowane, nie znamy długofalowych skutków” (34,4%), „Obawiam się skutków ubocznych, powikłań” (24,7%) i ogólny brak wiary w skuteczność szczepionki (15,1%).

Zaprezentowana poniżej analiza odpowiedzi na pytania z bloku zagadnień dotyczących stosunku młodych do pandemii koronawirusa ujawnia, że to jest kwestia odbierana odmiennie przez poszczególne podgrupy badanych – zwłaszcza tych, które zostały wyróżnione za pomocą kryterium deklarowanych poglądów politycznych.

Młode kobiety tylko nieco częściej niż młodzi mężczyźni obawiają się zachorowania na COVID-19. Różnica wynosi blisko 6 p.p. W przypadku obawy o zachorowanie osoby bliskiej różnica wynosi aż 21 p.p. Aż 61% badanych kobiet wyraża obawę, że bliska im osoba może zachorować na COVID-19. Kobiety od mężczyzn odróżnia również większa obawa o skutki uboczne szczepionki. Obawę taką deklaruje 33,3% badanych kobiet i 17,5% mężczyzn.

Biorący udział w badaniu mieszkańcy wsi częściej niż mieszkańcy miast wyrażają obawę, że zachorują na COVID-19. Taką obawę wyraża 38,5% mieszkańców wsi i tylko 26,3% mieszkańców miast do 50 tys. mieszkańców. Natomiast aż 63,6% mieszkańców metropolii deklaruje, że zaszczepiło się przeciwko koronawirusowi. W przypadku mieszkańców wsi taką deklarację złożyło 47,3% respondentów. Inne są powody niechęci do szczepień. W przypadku dużych miast przeważa obawa przed efektami ubocznymi (34,1%), a przypadku mieszkańców wsi jest to obawa przed niedostatecznym przetestowaniem szczepionek (30,7%).

Osoby deklarujące poglądy prawicowe znacznie częściej deklarują brak obawy o zakażenie COVID-19. Taką deklarację złożyło 63,7% badanych o poglądach prawicowych. W przypadku respondentów deklarujących przekonania lewicowe ten wskaźnik był o 19,1 p.p. niższy. Jednocześnie aż 62,7% osób o poglądach lewicowych deklaruje obawę, że jedna z bliskich im osób może zachorować. W przypadku badanych o poglądach prawicowych ten współczynnik jest o 29,4 p.p. niższy. Osoby o poglądach lewicowych w 62,7 proc. wskazań deklaruje obawę wobec perspektywy kolejnego lockdownu. W przypadku osób o poglądach prawicowych współczynnik ten jest o 18,1 p.p. niższy. Lewicowcy deklarują większą wiarę w skuteczność szczepień. Za skuteczny środek walki z pandemią uznaje szczepionki aż 62,3% badanych z tej podgrupy. W przypadku osób deklarujących poglądy prawicowe współczynnik ten jest o 22,8 p.p. niższy.

Większość (50,1%) osób o poglądach lewicowych deklaruje wsparcie dla postulatu obowiązkowych szczepień przeciwko COVID-19. W przypadku badanych o poglądach prawicowych ten współczynnik jest o 21,8 p.p. niższy. Lewicowcy deklarują też częściej, że są już zaszczepieni. Taką deklarację złożyło 67,9% badanych z tej podgrupy. W przypadku osób o poglądach prawicowych ten współczynnik jest niższy o 23,7 p.p. Dla lewicowców najważniejszym czynnikiem powodującym obawę wobec szczepień jest lęk przed skutkami ubocznymi (48,2% wskazań w tej podgrupie badanych). Osoby o poglądach prawicowych jako powód swojej decyzji o niezaszczepieniu wskazują najczęściej zdanie: „Szczepionki są nieprzetestowane, nie znamy długofalowych skutków” (33%).

Tabela 19A.
Stosunek do zachorowania na COVID-19 (badani)

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Obawiam się zachorowania na COVID-19.	1 – Zdecydowanie nie zgadzam się	25,7%
	2	20,5%
	3	20,9%
	4	19,7%
	5 – Zdecydowanie zgadzam się	13,1%

Źródło: IBRIS

Tabela 19B.
Stosunek do zachorowania na COVID-19 (rodzina badanych)

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Obawiam się tego, że ktoś z moich bliskich zachoruje na COVID-19.	1 – Zdecydowanie nie zgadzam się	15,3%
	2	13,9%
	3	20,5%
	4	28,4%
	5 – Zdecydowanie zgadzam się	21,9%

Źródło: IBRIS

Tabela 19C.
Stosunek do ewentualności wprowadzenia lockdownu

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Obawiam się kolejnego lockdownu.	1 – Zdecydowanie nie zgadzam się	11,9%
	2	11,3%
	3	22,8%
	4	31,6%
	5 – Zdecydowanie zgadzam się	22,5%

Źródło: IBRIS

Tabela 19D.
Stosunek do szczepień jako narzędzia walki z pandemią COVID-19

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Szczepienia są skutecznym sposobem walki z pandemią.	1 – Zdecydowanie nie zgadzam się	15,8%
	2	13,1%
	3	26,2%
	4	22,0%
	5 – Zdecydowanie zgadzam się	23,0%

Źródło: IBRIS

Tabela 19E.
Stosunek do obowiązkowych szczepień przeciwko COVID-19

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Szczepienia przeciwko COVID-19 powinny być obowiązkowe.	1 – Zdecydowanie nie zgadzam się	34,5%
	2	10,4%
	3	20,4%
	4	18,1%
	5 – Zdecydowanie zgadzam się	16,5%

Źródło: IBRIS

Tabela 19F.
Deklaracje dotyczące szczepień przeciwko COVID-19

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Czy zaszczepił/a się Pan/i przeciwko COVID-19?	Tak	51,9%
	Nie	39,5%
	Odmowa odpowiedzi	8,6%

Źródło: IBRIS

Tabela 19G.
Przyczyny niezaszczepienia się przeciwko COVID-19

Pytanie	Odpowiedzi	Proc.
Dlaczego nie zamierza się Pan/i szczepić? Proszę podać najważniejszy powód.	Szczepionki są nieprzetestowane, nie znamy długofalowych skutków.	34,4%
	Nie wierzę w skuteczność szczepionki.	15,1%
	Obawiam się skutków ubocznych, powikłań.	24,7%
	Nie obawiam się zachorowania na COVID-19.	10,3%
	Już chorowałem/am na COVID-19.	6,6%
	COVID-19 nie jest groźną chorobą, nie ma sensu się szczepić.	8,8%

Źródło: IBRIS

15. PODSUMOWANIE

Wnioski

Raport pokazał pęknięcie między poglądami i postawami życiowymi młodych kobiet i mężczyzn. Dotyczy ono nie tylko sfery opisywanej w dyskursie publicystycznym jako „światopoglądowa” lub „obyczajowa”, ale również obejmuje postrzeganie funkcji państwa i własnej pozycji na rynku pracy. Pokolenie Z nie jest jednorodne – istnieją dwa czynniki, które w największym stopniu różnicują opinie i postawy badanych osób w wieku 18–24 lat: płeć i poglądy polityczne. Młode kobiety znacznie częściej niż młodzi mężczyźni mają zinternalizowaną socjaldemokratyczną wizję państwa, która objawia się nie tylko w ich poparciu dla praw człowieka w zakresie wolności osobistych, ale również w uznaniu aktywnej roli państwa w zakresie usług publicznych (zdrowie, edukacja, mieszkalnictwo), roli związków zawodowych i przywiązaniu do zatrudniania na podstawie umowy o pracę. Mężczyzn w większym stopniu niż kobiety cechuje indywidualistyczne i wolnorynkowe podejście do spraw publicznych. Należy podkreślić, że połowa młodych kobiet i mężczyzn preferuje indywidualne sposoby realizacji swoich potrzeb mieszkaniowych w najbliższych pięciu latach, nakierowane na zakup nieruchomości, natomiast wynajem mieszkania wybiera 3 na 10 badanych.

Protesty przeciwko zaostrzeniu prawa antyaborcyjnego były ważnym wydarzeniem formacyjnym dla młodych kobiet. Były one formą zademonstrowania tego, że młode kobiety odcinają się od bierności przypisywanej starszym pokoleniom kobiet i formą odcięcia się od tradycyjnego wzoru kobiecości opartego na szybkim założeniu rodziny (przed 30. rokiem życia). Młode kobiety w większym stopniu niż młodzi mężczyźni są świadome, że podmiotowość obywatelska jednostki w Polsce zaczyna być ograniczana. Powoduje to ich emocjonalne reakcje i staje się powodem, dla którego uczestniczą w demonstracjach.

Te protesty kobiet podzieliły młodych mężczyzn. W dużych miastach owocowały w większości wsparciem dla protestów partnerek i koleżanek. W mniejszych ośrodkach uruchomiły poczucie lęku i zagrożenia upadkiem porządku opartego na tradycyjnym podziale ról płciowych. Młodzi mężczyźni w większym stopniu niż młode kobiety są nastawieni na rozpoczęcie aktywności na rynku pracy równoległe z realizacją aspiracji edukacyjnych. Dla młodych kobiety uzyskanie podmiotowości ekonomicznej częściej niż dla młodych mężczyzn oznacza konieczność rozpoczęcia samodzielnego życia poza rodzinną miejscowością.

Młode pokolenie deklaruje bardziej lewicowe poglądy od swoich rodziców. Pokoleniu swoich rodziców badani

przypisują najczęściej poglądy centroprawicowe i prawicowe. Szczególnie duży wzrost postaw lewicowych – względem poglądów rodziców – jest widoczny wśród młodych kobiet. Deklarowanie poglądów lewicowych jest najczęstsze wśród najmłodszej grupy ankietowanych. Te wyniki są zbieżne z prezentowanymi we wprowadzeniu do raportu danymi CBOS.

Najczęstszą postawą wśród młodych Polaków jest nieuczestniczenie w praktykach religijnych. Po zsumowaniu tej grupy z osobami uczestniczącymi w obrzędach religijnych kilka razy w roku, otrzymana grupa przekracza połowę badanej populacji. Taki układ preferencji młodego pokolenia w zakresie uczestnictwa w praktykach religijnych odróżnia je wyraźnie od starszych pokoleń. Kościół jako instytucja życia publicznego nie wywołuje wyraźnie pozytywnych emocji. Zarazem jednak młodzi nie śledzą uważnie afer i skandali obyczajowych dotyczących duchownych katolickich, które są przedmiotem zainteresowania mediów w ostatnich dwóch latach.

Czterech na pięciu badanych uczestniczyło w lekcjach religii w szkole ponadpodstawowej, ponad połowa młodych ocenia je pozytywnie. Zwolennicy wycofania lekcji religii ze szkół przeważają jednak nad zwolennikami zachowania jej obecnego statusu. Osoby o poglądach lewicowych prawie trzykrotnie częściej niż osoby o poglądach prawicowych oceniają negatywnie lekcje religii.

W kwestiach światopoglądowych dotyczących mniejszości seksualnych badani wyraźnie wykazują empatię i zrozumienie dla ich problemów. Dodatkowo ponad połowa zgadza się ze stwierdzeniem, że osoby LGBT są w Polsce dyskryminowane. Stosunek do osób LGBT jest jedną z linii odcięcia od poglądów starszych pokoleń. Młodzi są świadomi, że w ich najbliższym otoczeniu żyją osoby LGBT – taką opinię częściej wyrażają kobiety niż mężczyźni.

Kwestia zmian klimatycznych zdecydowanie polaryzuje badanych. Polska młodzież i młodzi dorośli prezentują skrajnie różne opinie w kwestii przyczyn zmian klimatycznych oraz ich konsekwencji. Większość przedstawicieli młodzieży uznaje sprawę zmiany klimatu za istotną dla siebie i wskazuje na antropogeniczne jej przyczyny. Z drugiej strony istnieje silna grupa wyrażająca poglądy w kontrze do dominującego stanowiska w swoim pokoleniu.

Zarażenie COVID-19 jest przede wszystkim obawą kobiet, osób o poglądach lewicowych i – co przelamuje schemat – mieszkańców wsi. Badanie ujawniło istnienie w codzienności młodego pokolenia wielu obszarów niezrozumienia ze strony starszych, np. trudności identyfikacji z płcią/niebinierność; zaburzenia psychiczne, np. za-

burzenia odżywiania, depresja; trudności z adaptacją społeczną, izolacja społeczna. Czas pandemii, zdaniem badanych, pogłębia problemy młodych ludzi, a decyzje rządu budzą niepewność co do najbliższej przyszłości.

Niezależnie od deklarowanych poglądów w innych kwestiach Internet pozostaje dla młodzieży sferą wolności, która nie powinna być ograniczana przez działalność regulacyjną państwa. Dotyczy to również mediów społecznościowych, które – w ocenie badanych – powinny mieć pełną swobodę decydowania o publikowaniu i kasowaniu treści zamieszczanych przez użytkowników. Obraz młodzieży (16–18 lat) i młodych dorosłych (19–24 lata) zidentyfikowany w badaniu jest zdominowany przez dwa motywy: (1) poczucie braku stabilności, bezpieczeństwa w związku z niepokojem w kraju, strajkami, decyzjami rządu pokazującymi ignorancję wobec społeczeństwa; (2) niepewność odnośnie do przyszłości zarówno tej najbliższej, mierzonej w miesiącach (matura, studia, pierwsza praca, próby usamodzielnienia się), jak i tej odległej (założenie rodziny planowane nie wcześniej niż w 30. roku życia lub nawet później, jeżeli sytuacja w Polsce będzie nadal tak niepewna i nie uda się uzyskać stabilizacji zawodowej i finansowej).

Młodzi czują się niezrozumiani i ignorowani przez starsze pokolenie, w tym przez obecny rząd (i, w domyśle, przez poprzednie rządy, jak wynika z międzypokoleniowego przekazu, który otrzymują od rodziców). Realizacja aspiracji edukacyjnych jest traktowana przez większość z nich jako warunek konieczny uzyskania dobrej pozycji startowej na rynku pracy. Podsumowując, młode pokolenie stanęło przed wyzwaniem cywilizacyjnym, które nie było udziałem ich rodziców – ewolucja systemu politycznego w stronę systemu autorytarnego, transformacja technologiczna rynku pracy, wyraźnie odmienne aspiracje aksjologiczne młodych kobiet i mężczyzn, ryzyko zdrowotne wywołane przez pandemię COVID-19. Z jednej strony młode kobiety chcą bronić swojej podmiotowości obywatelskiej i realizować aspiracje edukacyjno-zawodowe, a z drugiej strony młodzi mężczyźni nie posiadają do końca sprecyzowanej wizji swojej podmiotowości w tych nowych ekonomiczno-społecznych warunkach.

O AUTORACH

Bartosz Machalica, doktor nauk społecznych, historyk, politolog, absolwent Międzywydziałowych Indywidualnych Studiów Humanistycznych na Uniwersytecie Warszawskim i podyplomowych studiów w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie. Współzałożyciel think tanku Centrum im. Ignacego Daszyńskiego, zajmującego się między innymi troską o pamięć o dorobku polskiej socjaldemokracji i projektowaniem socjaldemokratycznych polityk publicznych. Autor publikacji z zakresu teorii i filozofii polityki oraz historii.

Przemysław Potocki, doktor nauk humanistycznych, pracownik naukowo-dydaktyczny Wydziału Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego. Autor publikacji podejmujących problemy rynku pracy, dialogu społecznego oraz badań i ekspertyz z zakresu marketingu politycznego. Członek Rady Naukowej Muzeum Historycznego Skierniewic. Współzałożyciel think tanku Centrum im. Ignacego Daszyńskiego.

MPRESSUM

ISBN: 978-83-64062-63-6

© 2022 FES
(Fundacja im. Friedricha Eberta)

Wydawca:
Friedrich-Ebert-Stiftung | Przedstawicielstwo w Polsce
ul. Poznańska 3 / 4 | 00-678 Warszawa
<https://polska.fes.de/>

Osoba odpowiedzialna z publikację w FES:
dr Ernst Hillebrand, dyrektor Fundacji im.
Friedricha Eberta, Przedstawicielstwo w Polsce

Redakcja: Maciej Kropiwnicki
Skład: www.dolasu-pracownia.pl

Zamówienia i kontakt: polska@fes.de

Korzystanie w celach komercyjnych z mediów opublikowanych przez FES jest zabronione bez pisemnej zgody FES.

Podcasty na temat raportu dostępne są w ramach cyklu Forum IBRIS:



PEKNIĘTE POKOLENIE REWOLUCJONISTÓW?

Młodzi wobec sytuacji w Polsce w 2021 roku



W polskim społeczeństwie zdiagnozowano pęknięcie między poglądami i postawami żywymi młodych kobiet i mężczyzn. Dotyczy ono nie tylko sfery opisywanej w dyskursie publicystycznym jako „światopoglądowa” lub „obyczajowa”, ale obejmuje również postrzeganie funkcji państwa i własnej pozycji na rynku pracy. Młode kobiety znacznie częściej niż młodzi mężczyźni mają zinternalizowaną socjaldemokratyczną wizję państwa, która objawia się nie tylko w ich poparciu dla praw człowieka w zakresie wolności osobistych, ale również w uznaniu aktywnej roli państwa w zakresie usług publicznych (zdrowie, edukacja, mieszkalnictwo), roli związków zawodowych i przywiązania do zatrudniania na podstawie umowy o pracę. Mężczyźni w większym stopniu niż kobiety cechuje indywidualistyczne i wolnorynkowe podejście do spraw publicznych.



Młode pokolenie deklaruje bardziej lewicowe poglądy od swoich rodziców. Pokoleniu swoich rodziców badani przypisują najczęściej poglądy centrowe i prawicowe. Szczególnie duży wzrost postaw lewicowych – względem poglądów rodziców – jest widoczny wśród młodych kobiet. Deklarowanie poglądów lewicowych jest najczęstsze wśród najmłodszej grupy ankietowanych. Najczęstszą postawą wśród młodych Polaków jest nieuczestniczenie w praktykach religijnych. Po zsumowaniu tej grupy z osobami uczestniczącymi w obrzędach religijnych kilka razy w roku, otrzymana grupa przekracza połowę badanej populacji. Taki układ preferencji młodego pokolenia w zakresie uczestnictwa w praktykach religijnych odróżnia je wyraźnie od starszych pokoleń. Kościół jako instytucja życia publicznego nie wywołuje wyraźnej pozytywnych emocji.



Młodzi czują się niezrozumiani i ignorowani przez starsze pokolenie. Realizacja aspiracji edukacyjnych jest traktowana przez większość z nich jako warunek konieczny uzyskania dobrej pozycji startowej na rynku pracy.

Młode pokolenie stanęło przed wyzwaniami cywilizacyjnymi, które nie były udziałem ich rodziców – ewolucja systemu politycznego w stronę systemu autorytarnego, transformacja technologiczna rynku pracy, wyraźnie odmienne aspiracje aksjologiczne młodych kobiet i mężczyzn, ryzyko zdrowotne wywołane przez pandemię COVID-19. Z jednej strony młode kobiety chcą bronić swojej podmiotowości obywatelskiej i realizować aspiracje edukacyjno-zawodowe, a z drugiej strony młodzi mężczyźni nie posiadają do końca sprecyzowanej wizji swojej podmiotowości w tych nowych ekonomiczno-społecznych warunkach.

Więcej informacji: <https://polska.fes.de/>